

81.632.1
Б243

БУКВАРЬ

76730

OV xp.

Handwritten signature or initials

4p (075)

Б12

М. А. БАРАНТАЕВА ла К. А. БЕДРЕЕВ

БУКВАРЬ

ЭКИНЧИ КАТАП ЧЫГАРГАНЫ

Горно-Алтайский облоно јѳптѳдѳн

76730 Кр.
2 ✓

Горно-Алтайская Областная
БИБЛИОТЕКА

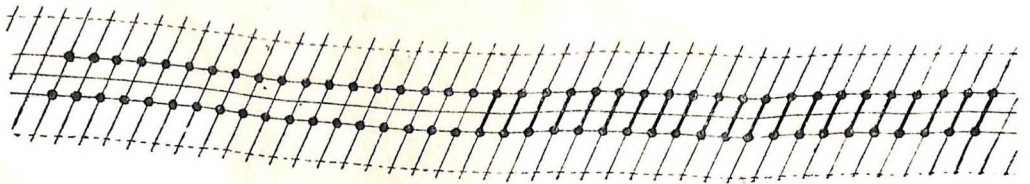
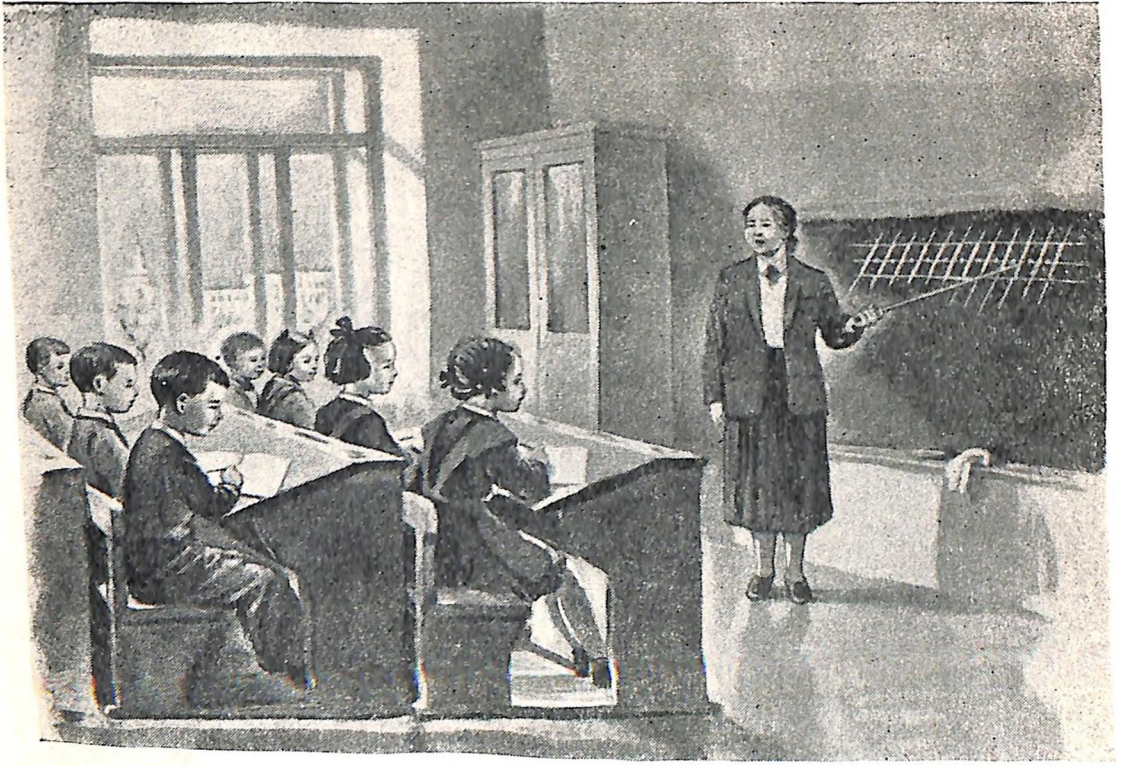
ГОРНО-АЛТАЙСКИЙ КНИЖНЫЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО
1957

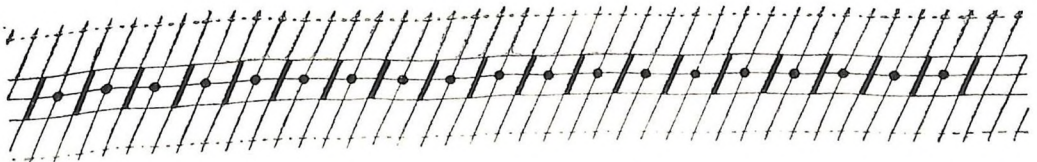
81.632.1 Я 70-1

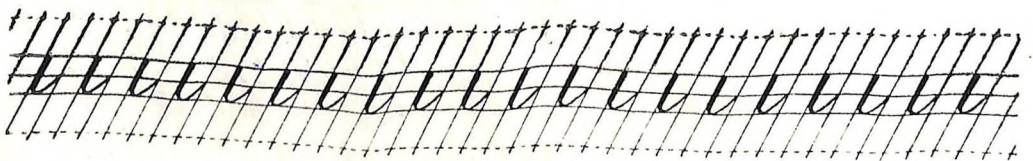
Б 243

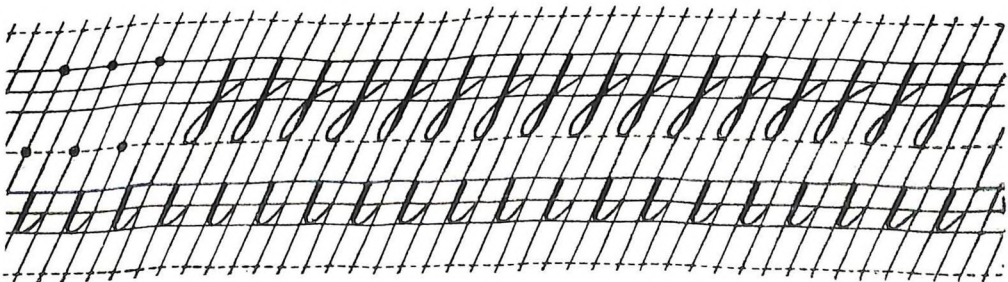
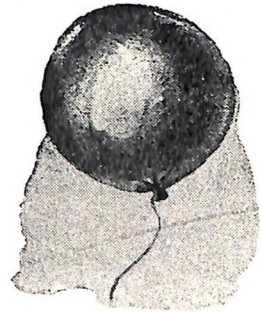
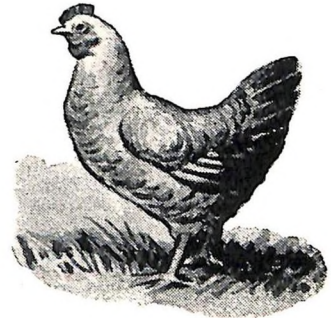
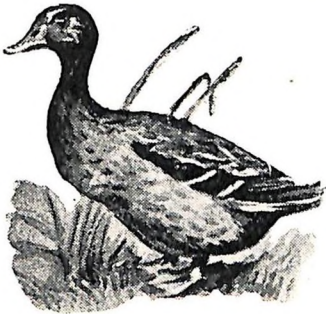
Букварь объявлен в аннотированном тематическом плане Горно-Алтайского книжного издательства за 1957 год, порядковый номер 53.

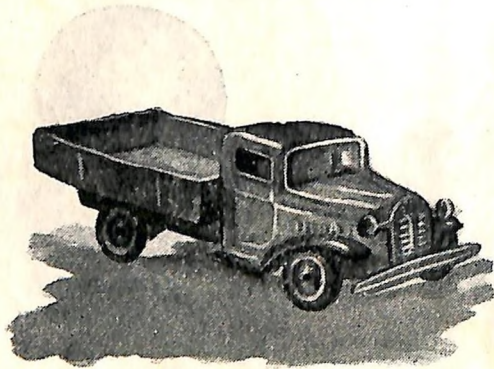
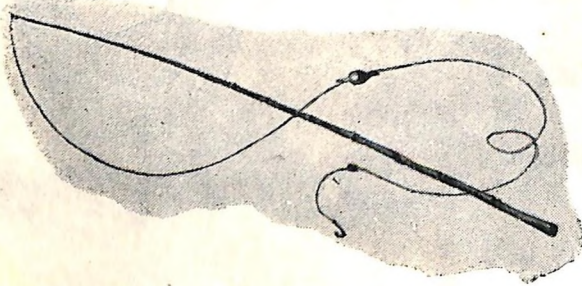

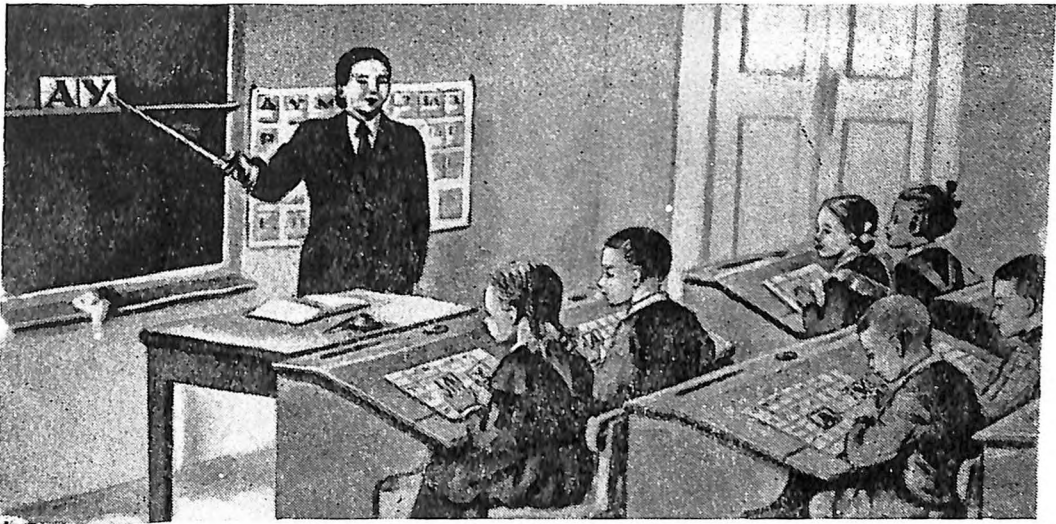

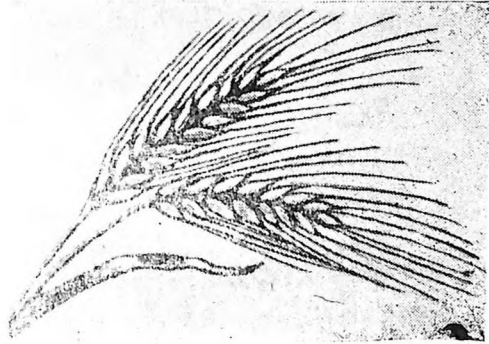
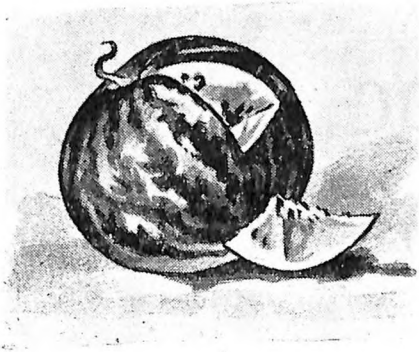

а-у а-у

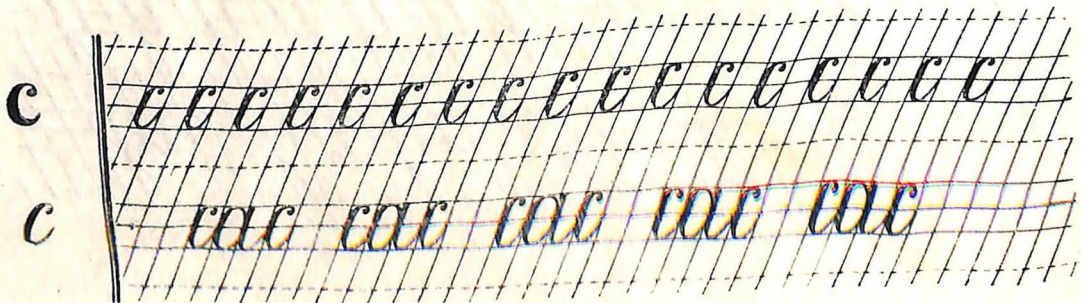
а а а а а а у у у у у у
а-у а-у ау ау ау ау

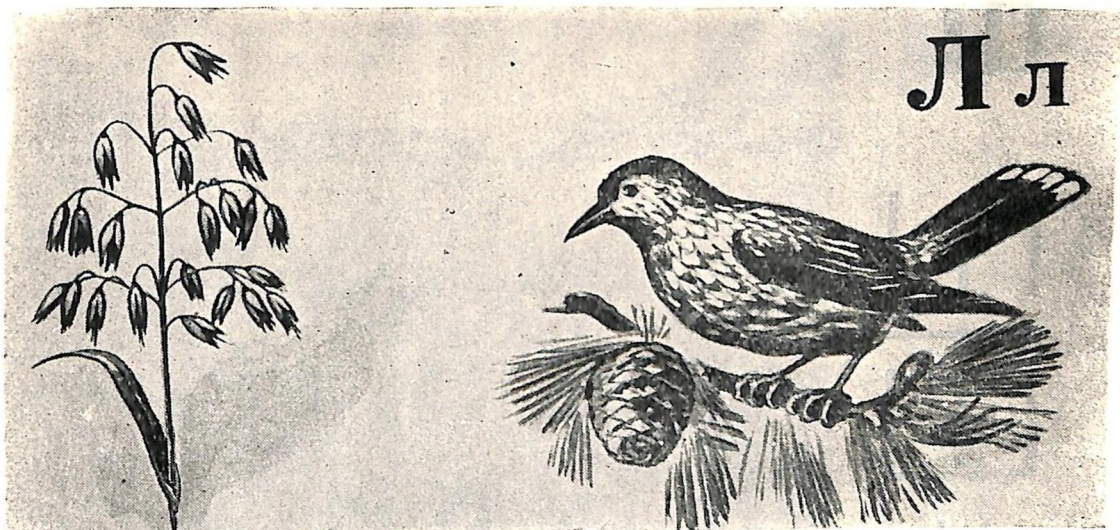

c a c

ac	cac
yc	cyc

a | y | c

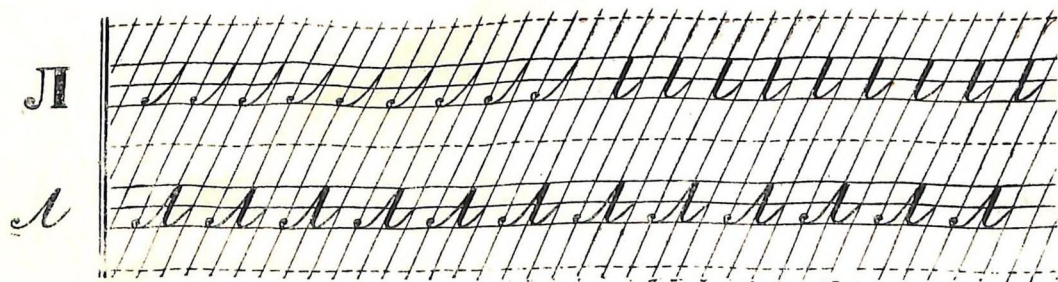
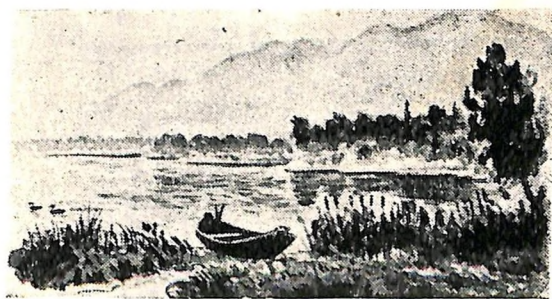
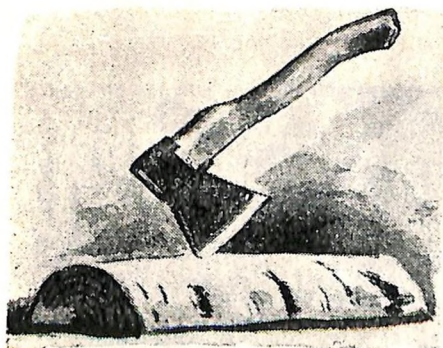

Л л

ас
ал

сас
сал

у-лу
су-ла

М
и
и
V
М

Ма-ша

аш

Са-ша

Ма-ша

са-лам

а

м

ш

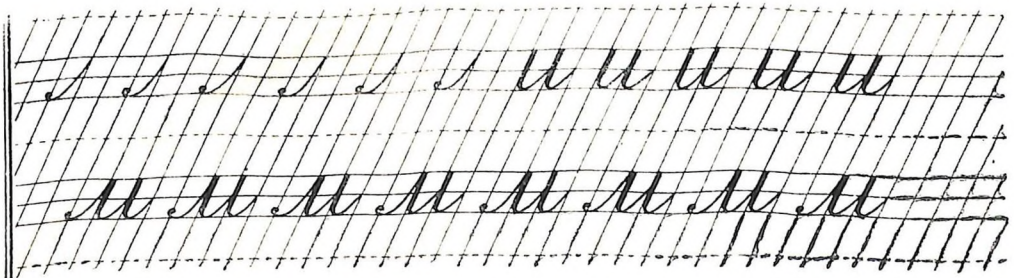
у

с

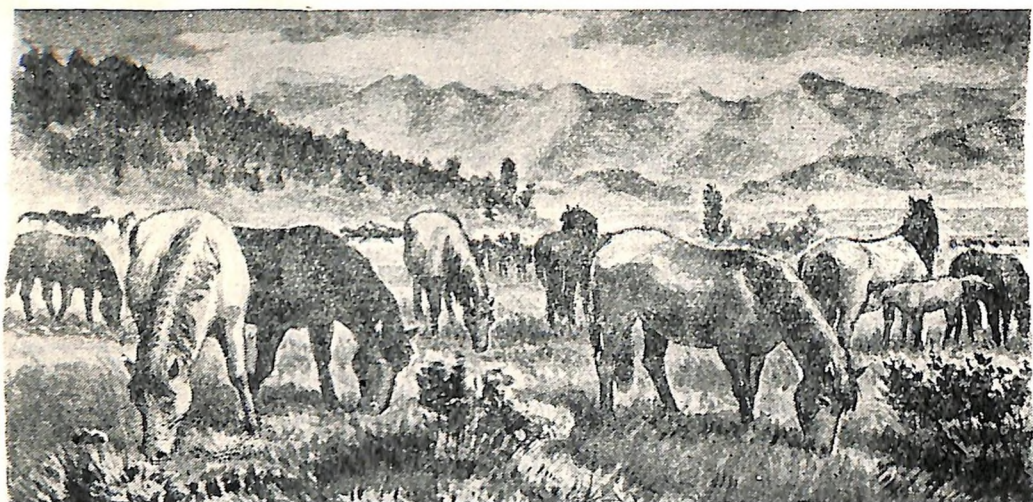
л

М

м

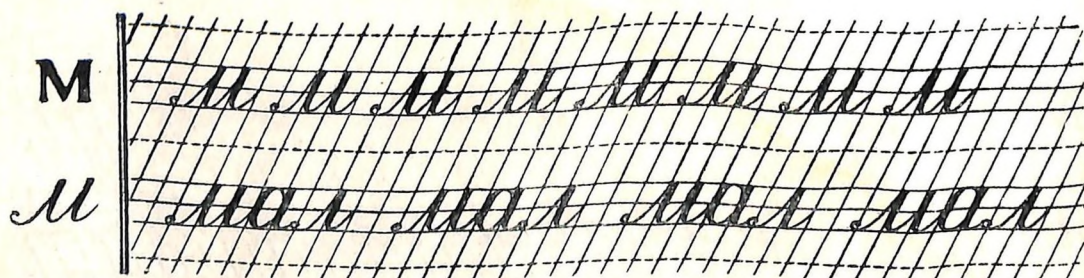
03.49P
76730

мал

ус	ал	у-лус
сус	сал	су-ла

ша | шу | су | ма | ла | лу

Ма-ша

Са-ша

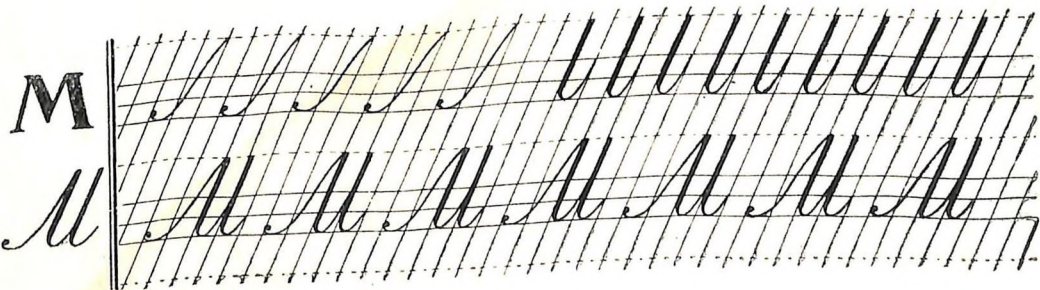
мал

Ма-ша

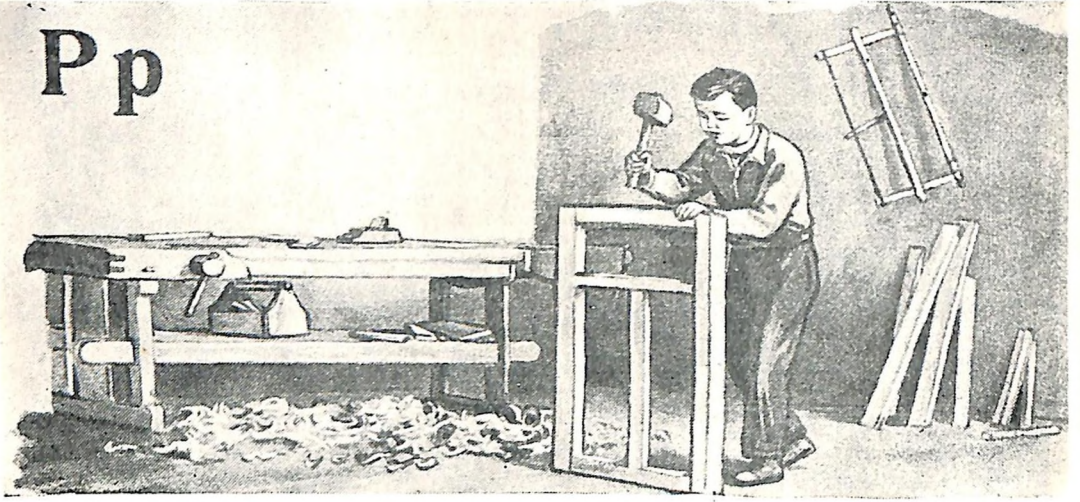
сал

Са-ша

а | м | ш | у | с | л

Р р

Шу-ра ра-ма

а-ру

су-ра

аш

у-ра

су-ла

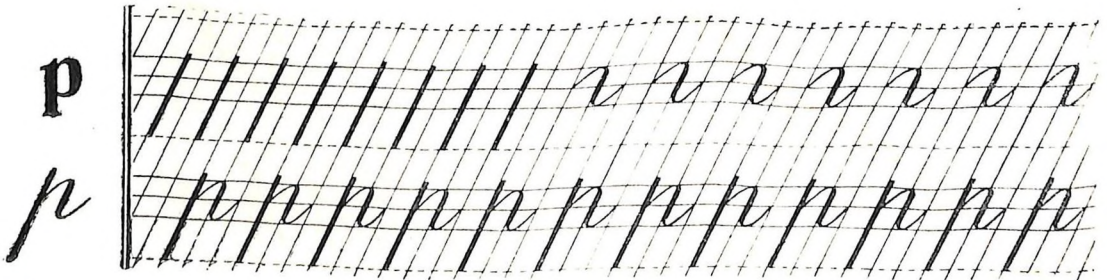
ал

Лу-ша

Са-ра

Ма-ша | ра-ма | Шу-ра
 Шу-ра | Лу-ша | Ма-ша
 У-ра, Шу-ра! У-ра! У-ра!

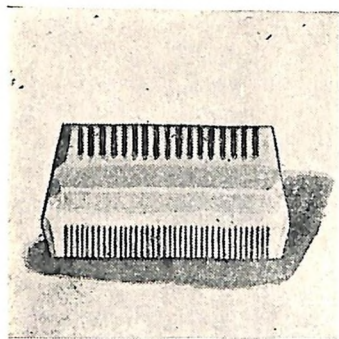

Лу..

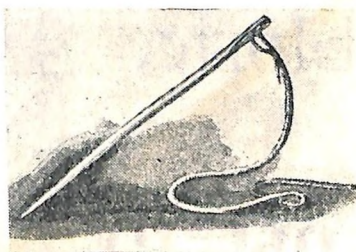
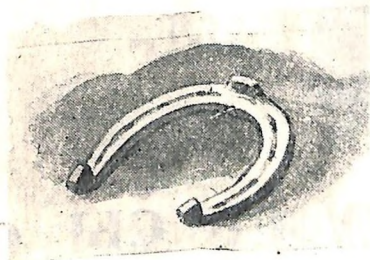
Шу..

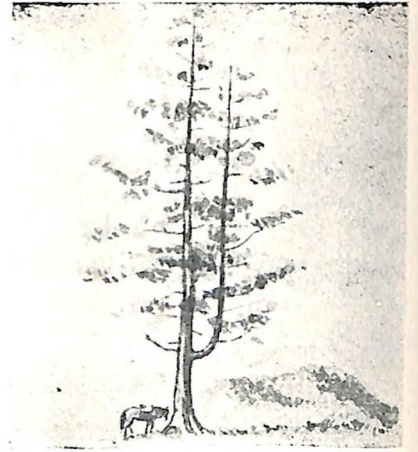
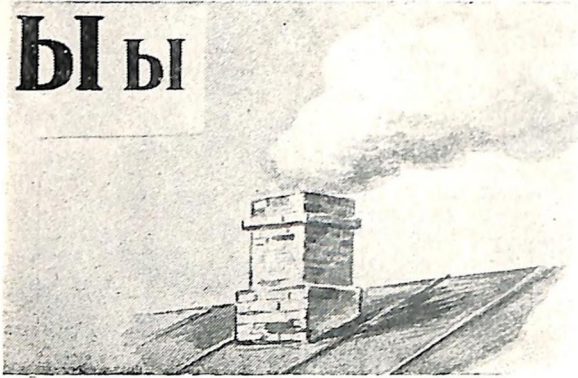
ту-ра	тар	таш	са-рас
су-ра	та-ра	таш-ту	Та-рас

Ту-ра ару.
Таш-ту суу.
Са-рас тут.

т т т т т т ту-ра
таш таш таш-ту

Ы Ы

ЫШ

ТЫТ

ЫШ

са-ры

Ы-рыс

аш

ма-лы

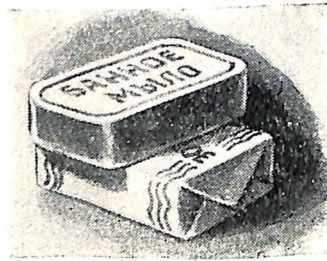
ту-ра

таш

та-ры

а-рыш

Ырыс,

ал.

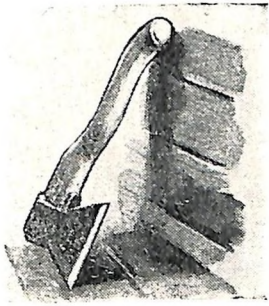
ра | ры | ру | ты | ту | са | сы | су

Ы

Ы Ы

Ы

Ы-рыс Ы-рыс Ырыс

мал-та

а-ры

а-рыш

Мал туру.

Аш ару.

Ы-рыс

ыш

тыт

та-ры

ту-ра

Сары ат туру.

Сарас сары.

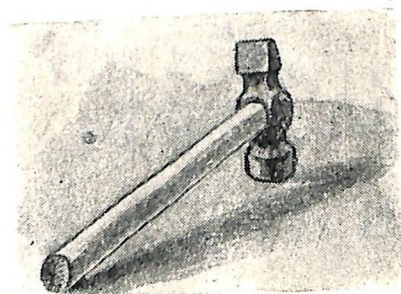
Сара, шар-лар ал.

куш	кыш	та-рал	ка-лаш
кас	та-рак	ку-лак	кас-как

Ма-мак, мал-та ал.

.ыр

мас-.а

а | у | ы | м | ш | р | л | т | к | с

К *К К К К К К К К К К*

к *кас та-рак ку-лак*

су-ра	су-рак
ка-ра	ка-ры
ал	ал-та
таш	таш-та
а-ры	а-рык
сал	са-лам

Та-ру, таш таш-та.
Шу-ра, кар-мак ал.

Кас ла куш.

С | С С С С С С С С С С
С | Са-ра Са-ра Са-ра

О-мок тор-ло

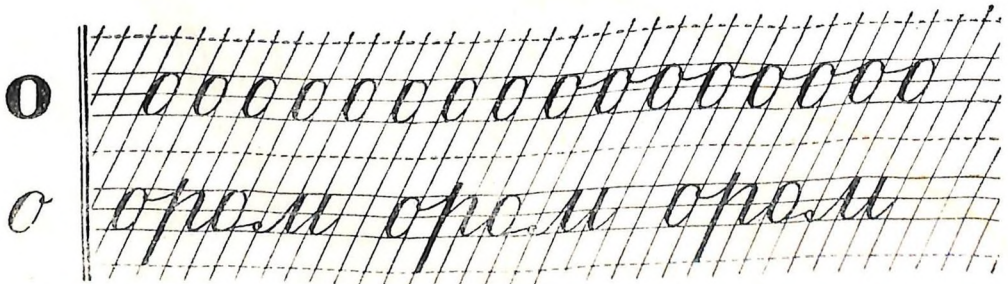
о-ро | кы-ра | тор-ко

о-ром | ко-ты | то-лук

Тор-ло—куш.

О-мок, тор-ло тут.

Кыш соок. Саму, от сал.

ТОШ-ТО

ТОС

КОШ-ТО

КОС

ЫШ-ТУ

КАС

КЫШ-ТУ

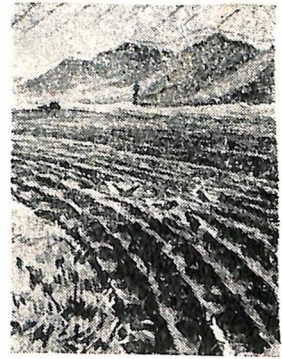
КЫС

М а ш а .

Су-ла кас-ка кур-сак.

Ма-ша куш-ка су-ла у-рат.

Кас-ка су-ла у-рат.

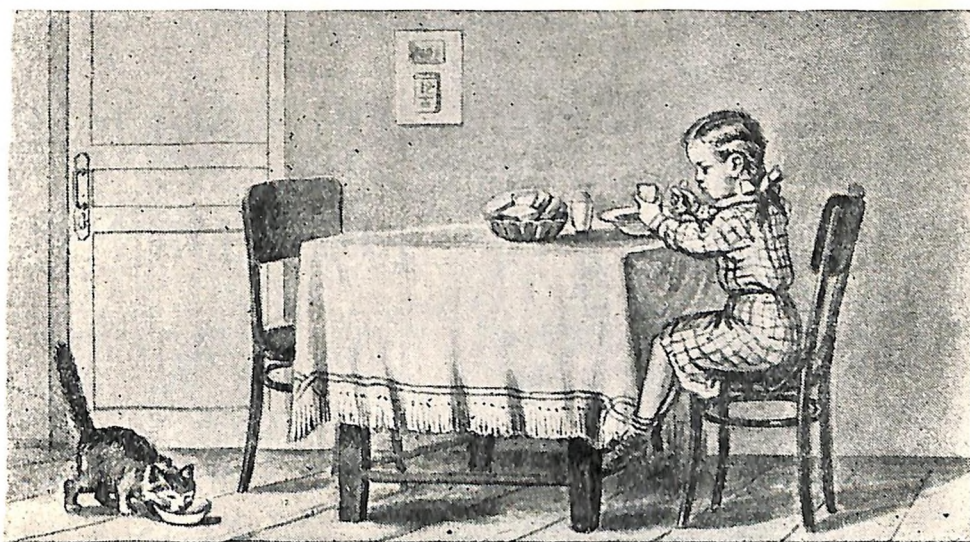

Ом . .

са . . .

кы . .

Калаш—јакшы курсак.

Лара, калаш ал.

јыл	ја-рат
јыт	ја-раш
јул	ја-рык
јал	ју-рук

Кару, јура.

К | Ј | Р | а | К | К | К | К | К | К |
 К | Кару, јурук јура.

јон	мал-та
јан	мак-та
јок	мас-ка
јол	са-мын

ТОН

Кыш.

Кыш соок. Кар жаан.
Сал-кын сок-ты.

Ману,

ал.

Н

н

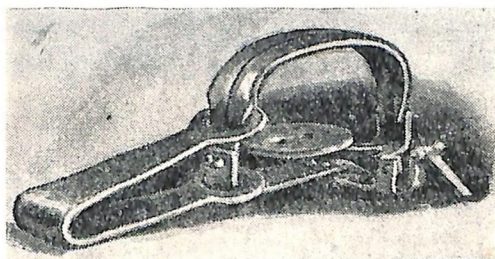

Та-на, о-рун јуу.

о-рун	со-кы	са-мын
о-рон	са-кы	ја-рын

Урмат,

сал.

Анат тыт јыкты.

у | у у | ј ј | у у | у у | у у | у у | у у |

у | Урмат | ла | Манја.

те-ке	јер	те-рек
те-ре	јес	ке-рек

Ја-рат-та те-ке ту-ру.
Теке тут.

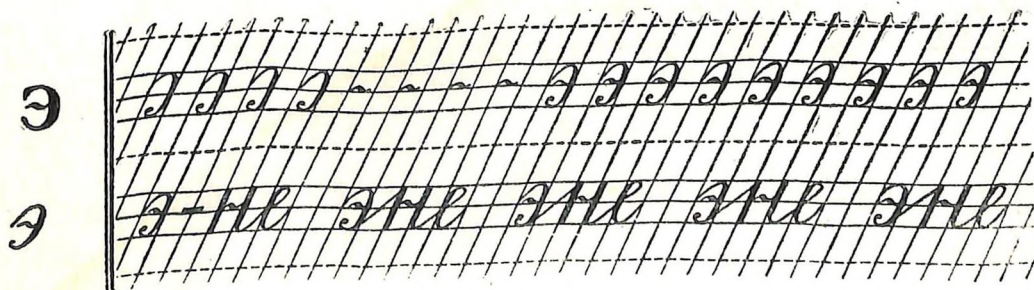
Кыс-каш керек.
Кос-ты кыс-каш-ла ал.
Јелеш алты јашту.

е е е е кеме теке
е Јаан кеме јашту.

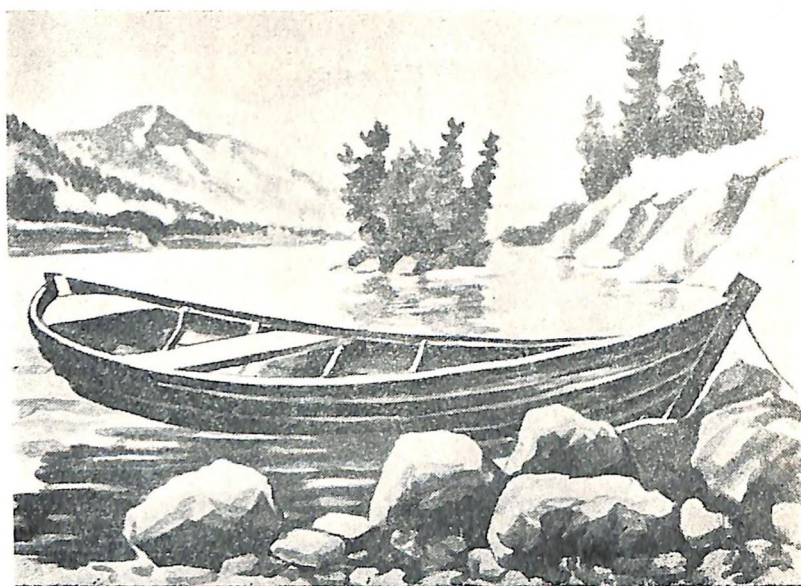

Э-НЕ

ЭТ | ЭМ | ЭШ | ЭС

э-нем
э-jem
э-кел
э-меш

ке-ме

Сен эр-тен эр-те кел.
Эр-тен э-нем ке-лер.
Эје, эт каар.

Эреш, эм экел.
Эм ке-рек.

эм	те	је	эр	ке
ор	то	ја	на	ме
от	ко	јы	не	мо

Бб

ба-ка

ба-ла

беш

бек-те

ба-лык

бек

ба-ка

ка-бак

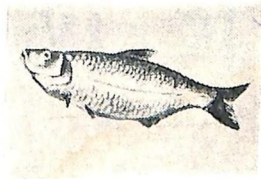
бас

бу-ка

та-бак

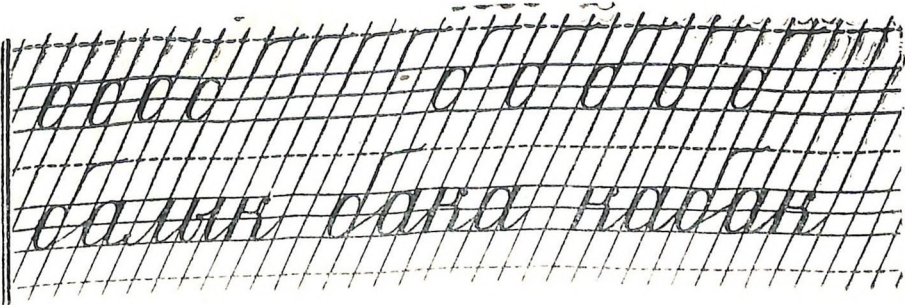
Эрмеш бу-ка-лар ка-бы-рат.
Абыл тор-бок-тор ка-бы-рат.
Борбон арба сокты.
Саста бака бар.

Амыр

тут-кан

б

баш

баш-та

бас-тыр

ба-ла

бак-рас

бар-бак

быш-так

бас-кыш

ар-ба

Башты ару тут.

Башты јун, тара.

Бешке ал-ты-ны кош.

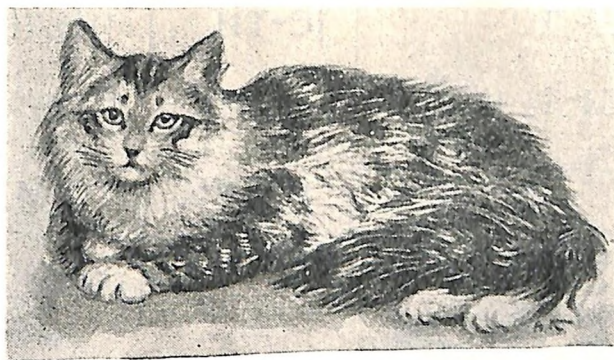
Тыш-каа-ры бал-каш јок.

ба бак кабы . .

бу лык беле . .

те | ке | је | ју | јо | ру

Т | *Шару ла Шару.*

кис-ке

би-ле	бил	ји-лек	кис-ке-лер
ки-ле	бис	ил-мек	и-ки-ли

Бала.

Бисте бала бар. Энем иште. Эјем иште. Бис ба-ла-ны а-ла-рыс.

кел-бе	би-је-ле	сес-кир
ји-бе	ји-лек-те	си-бир
ис-те	је-ти-ре	јин-ји

.. ле	би ..	. ра
.. те	ји-лек ра

тиш

иш-те

је-ти

ји-лик

тил

иш-тен

э-лик

јит-ке

бил

ил-мек

э-мик

те-мир

бел

ил-мек-тер

э-ки

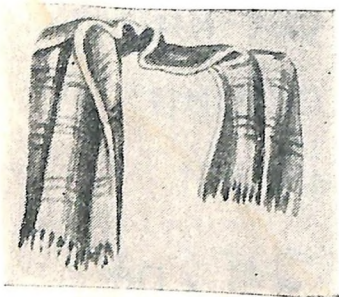
кир-бик

Тишти ару тут.

Тиш артабас.

Тиш сыстабас.

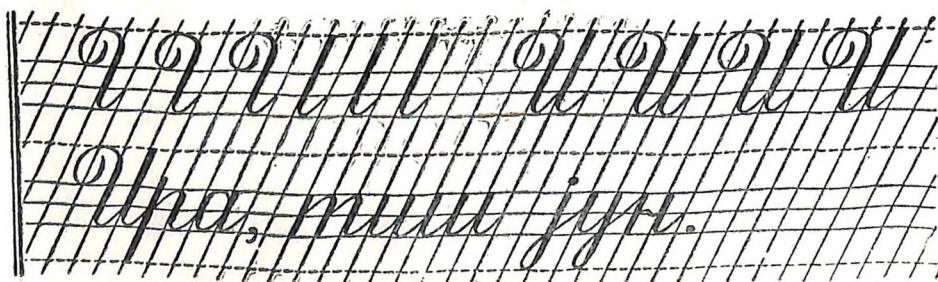
Тиш бек болор.

Бу не?

Бу не?

И
и

мөш

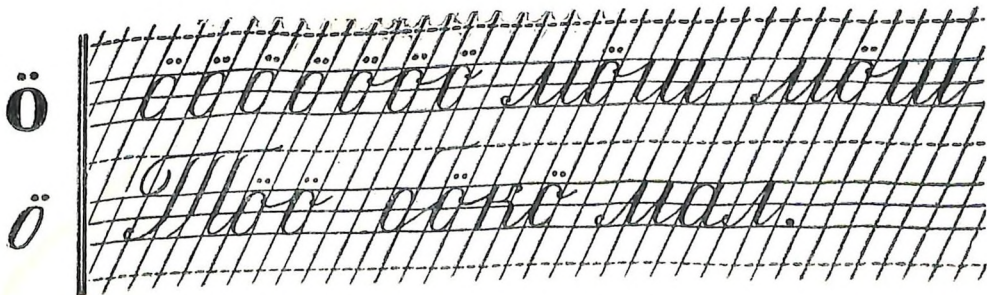
өр-кө

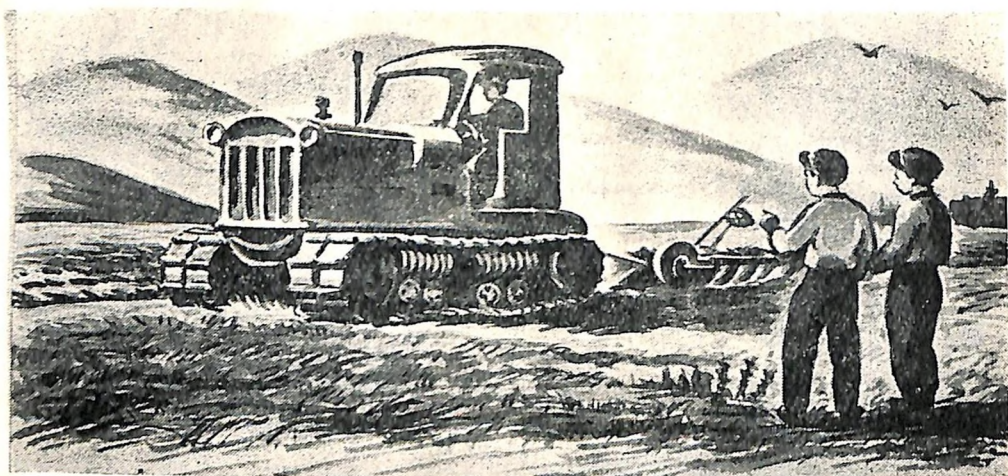
сөс		Тон көк-тө.		төс-төк
көс		Сен көк-төн.		төс-төк-төр
көр		Өмө, көөш јун.		көөш

Төө.

Төө јакшы мал. Ол кош тартат. Оныла улус јорук барат.

Төө бөкө.
Бисте төө бар.

сас	сөс-төр	кө-бө-лөк
сөс	тө-мөн	кө-лөт-кө

Трактор.

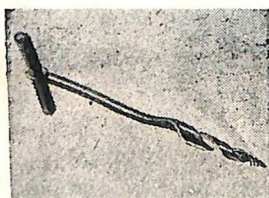
Бисте трактор бар. Ол төстөктө кыра тартат. Атка көрө, ол бөкө. Трактор элбек кыра тартат.

Тарал

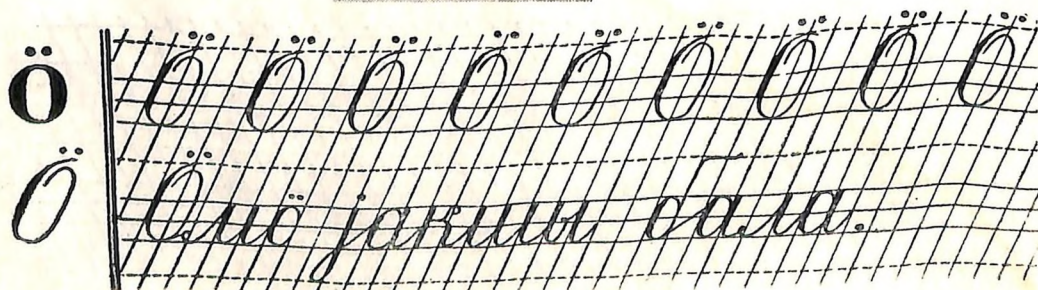

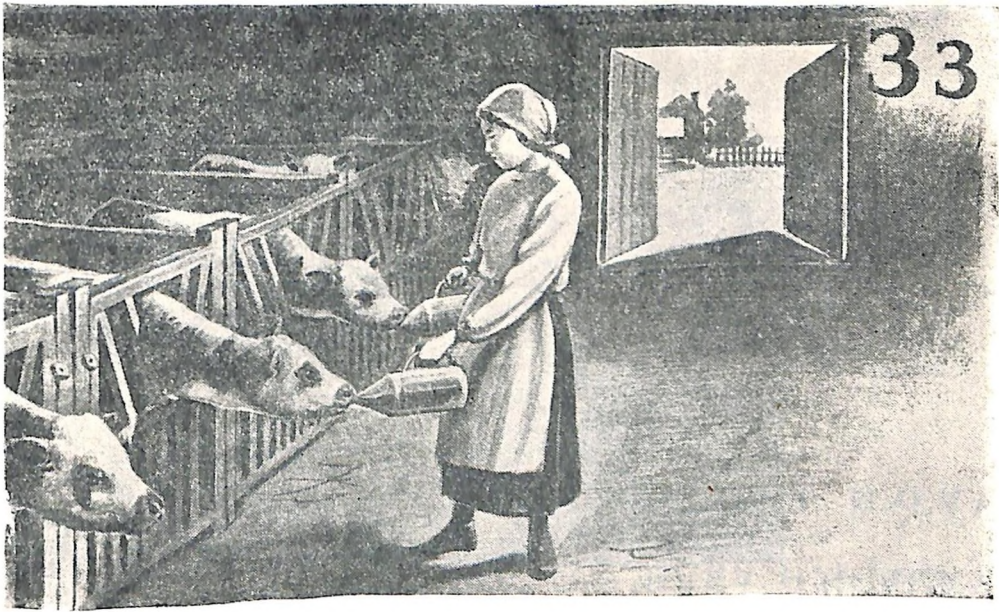
јип јат.

Уста

бар.

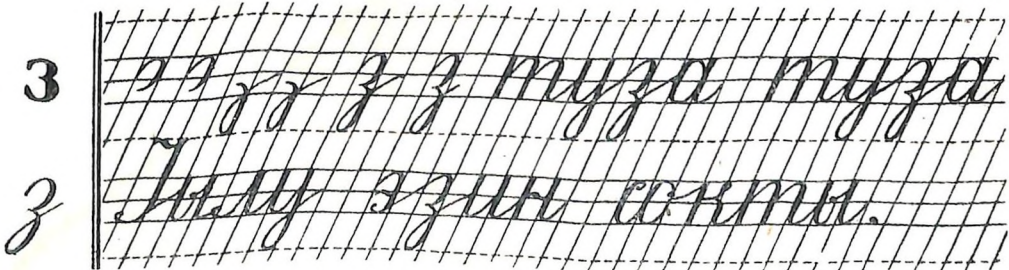
ку-зук	то-зун	а-зык	бо-зом-до
ка-зык	та-зыл	а-зым	ке-зик-те
ка-зан	кы-зыл	э-зен	та-зыл-ду
ка-зыр	ту-зак	э-зин	ти-зе-де

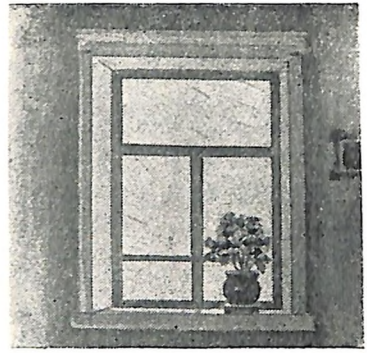
Бозулар.

Базымаш бозулар азырады. Бозулар ток азырал јиди.

Бозулар кышкыда ару, јылу јерде турат. Бозулар семис.

бо... .зык ту... ка...
ја... .зун ти... ке...

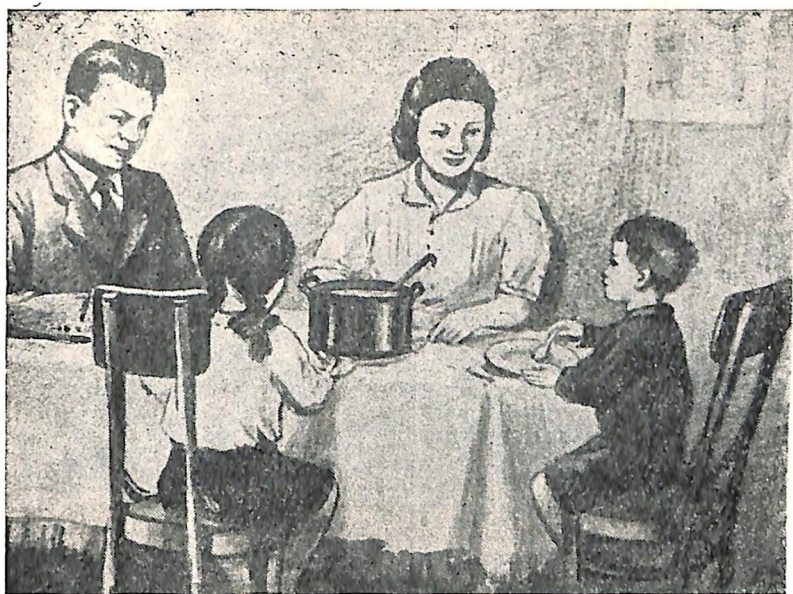
Кузук тузалу.	Ö-зök	кÖЗ-нÖК	ка-зан
Кулузын узун.	Ö-зör	кы-зыл	ту-зак

Тузак.

Бис ис көрдис. Адам тузак салды.
Ол тузакка сарас кирди. Сарас жаан
эмтир.

.зен	то.ун	кы.ыл	кÖ.нÖК
.зун	ка.ан	ко.ур	ту.ак

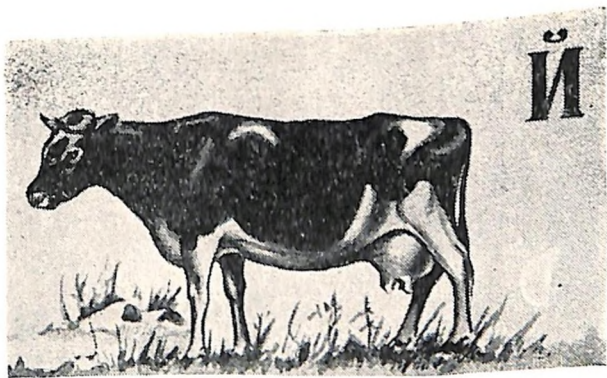

ча-на	чач	Чаначы уул.	ку-ча
ча-нак	кач	Чанакту кыс.	чөл-дө
ча-чак	кеч	Чакыда ат.	куш-каш

Бисте курут бар. Курут жакшы.
 Бисте көчө лө калаш бар.
 —Чанчы, көчө ич. Көчө амтанду.

мыл чөк че ...
 чам чак чы ...

кой	уй-лар	Май-ма
кей	кой-лор	кай-мак
сый	ой-дык	жай-кын

Койон.

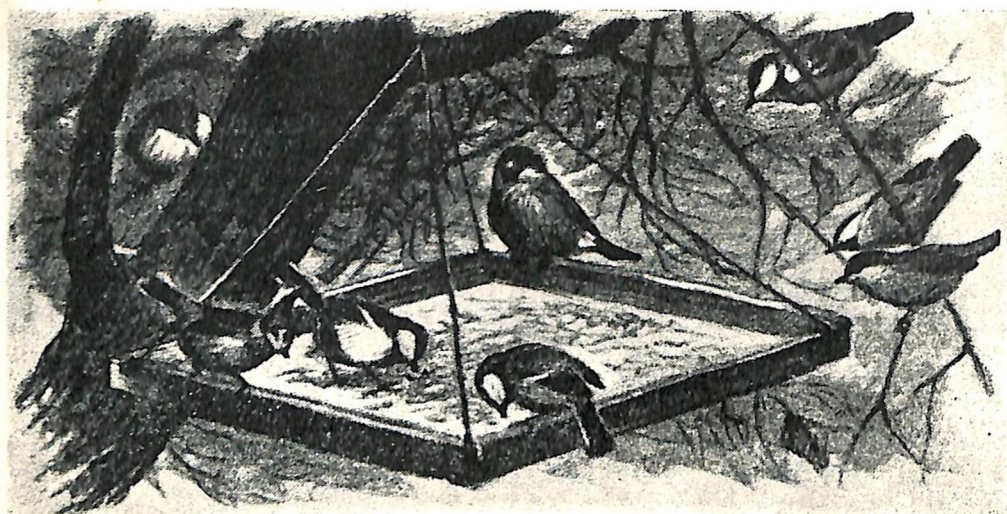
Кышкыда койон ак болор. Ак койон аралда жадат.

Санай, кой айдаш.	Кайчы экел.
Койды кийдир.	Кой кайчыла.

Ару кейле тын. Ару кей тузалу.
Алексей тарадай жазады.
Кымый байрамда ойын баштады.

кай .. жаййик

Й | й й й кой уй айу
й | Жалай, койон тунт.

ко-йон	айу	ой-дык	а-йак
ка-йык	уйа	та-йак	а-йыл
ку-йак	жай	ку-йак	о-йык

Кыш.

Кыш келди. Сооктор башталды.
Көзнөктө журуктар јуралды. Уулчактар
карла ойноды.

Айабас ла Зина кучыйактар азырады.
Кучыйактар тойу болды.

ча | чу | ба | бу | да | де | ой | ый

а-гын	сыр-га
а-гаш	кар-га
а-гас .	тай-га
жыр-гал	бул-га
кур-гак	кой-го

и-дир-ген	со-го-но	чөй-гөн	ал-гый
кы-зыл-гат	бо-зо-го	чы-гым	сы-гын

Карагай.

Карагай кургак жерде өзөт. Карагай бийик, коо болор. Карагай тузалу.

Жайгыда.

Жай башталды. Аркада жилектер бышты. Ондо кызылгат бар. Балдар жилек терерге бардылар.

Г | *г г г г г г карагай*
 г | *Жарганап көрдүс.*

о-го-род	со-го-но	чы-гым
ку-ра-ган	ја-да-ган	ур-ган
ка-ры-ган	ја-за-ган	бу-гул

Баганда согоно бар.

— Ме, Гриша, согоно.

Торкодо огурчын бар.

— Ме, Маша, огурчын.

Јадаган аш.

Јадаган аш бышты. Аш јакшы болды.
Бис аш кезерге бардыбыс. Ма-ши-на-га
эки ат јекти. Сырга машинага отурды.
Аш кести. Сырга јакшы иштеди.

Г
Т

Гриша Гриша
Гришада согоно.

бөс		ү-рен
бүк		ү-рет
јүс		ө-рүм
күс		ө-зүм

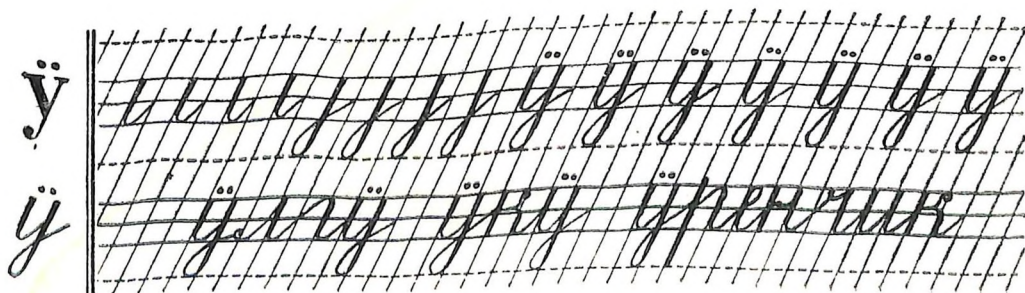

бүт		бүр		јү-рек		түл-кү
бүт-күл		бүр-кү		кү-рек-тү		күл-кү
бү-гүн		бү-дүр		күүк		шүүн

Эмилчи.

Эмилчи—үренчик. Ол кичинек. Эмилчи сагышту. Ол школго эрте барат. Школдо јакшы үренет. Энези ого сумка берди. Эмилчи ару-чек јүрет.

к . с	. кү	. рен
б . к	. зү	. рүм

сү-ме	үл-гү	түл-кү	тү-зе
сү-ме-лү	үл-гү-лү	түл-кү-ни	тү-зет

Јаана.

Јүстүкте ле Үренчиде јаана бар.
 Јааназы ологго јараш јурукту бичик
 берди. Ол бичикте чөрчөктөр бар. Бал-
 дар сүүндилер.

Энемде машина бар. Ол
 машинала көктөнөт.

ү | үү үү үү үү үү | Үренчи
 ү | үү үү үү үү үү | Үйдети, Күл энем.

јан	те-нис	јан-мыр
тон	ко-нус	чан-кыр
тын	тан-ма	кү-рен
өн	көн-дөй	те-рен

Тийиндер.

Тийиндер агаш аразында жүрген.

Олор будактан будакка калыды.

Тийиндер кузук жуудылар. Кузукты көндөйгө салдылар.

Тийиннин түги көбү. Тийиннин куйругу жараш.

ти-йи.	ма.-дай	је-ү
те-ре.	та.-дай	ја-ы

те-нис		је-нү		са-ныс-кан
те-нис-тер		је-нү-лү		са-ныс-кан-дар

Бистин кичинек балдар.

Бу бистин тура. Туранын жанында сад. Ондо бистин кичинек балдар. Бис олардо болдыс. Лида оларго наадай берди. Базым турачак берди. Лиза айучак берди. Бистин кичинек балдар сүүндилер.

*мөңгө менен жетүү
Бистин балдар.*

а-жан	бо-жот	ја-жар	ки-жи
а-жыр	бо-жон	ја-жыт	тө-жө
э-жик	ко-жо	ка-жат	тө-жök
ы-жык	ко-жон	ка-жык	ма-жак

Кышкыда.

Кандый соок! Кар кажайа жаады. Балдар кажатка келди. Олор ончозы чанакту. Кажаттан бойы бойынын кийининен жыгылады. Шуранын кийининен Кожут, Нина ла Байрым жыгылады. Ончолоры сүүндилер.

Кышкыда кандый жакшы!

Кышкыда чана ла чанак керек.

то-жу-ла
ба-жа-лык
кө-жө-гө

ка-жа-ган
ка-жа-ган-дар
кө-жө-гө-лөр

ту-жак
ту-зак
ма-жак

Уроктор.

Кымый ла Жаңар үренчиктер.
Олордын адазы үредүчи болды. Энези
база иште.

Энгирде балдар урокторун белетеди.

Адазы журнал кычырды.

— Кымый, бичи! — Жаңар, бичи.

— Бичидим, ада. — Бичидим, ада.

Кымый ла Жаңар ижин жакшы бүдүрди.

Ж | Ж Ж Ж Ж Ж Ж Ж
Ж | Жана жаны ачты.

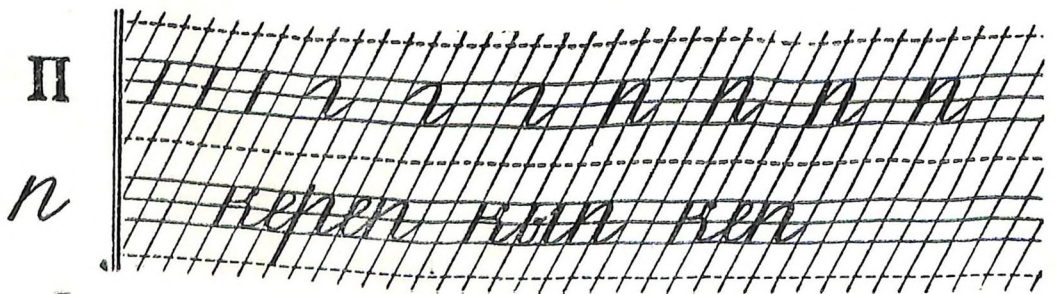

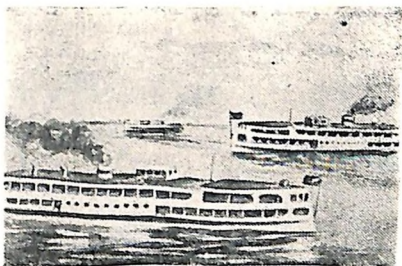
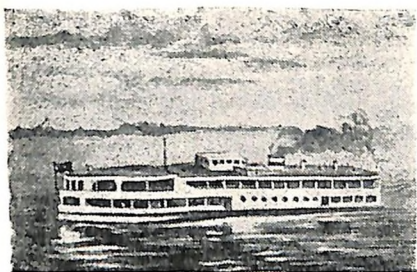
кеп	Кереп суула келет.	ас-пак
кып	Ке-реп-тер суула келет.	ас-пан
сап	Чак-пын-ду суу агат.	топ-чы
јан	Ману чаап тутты.	теп-киш

Бүбүрт.

Јай изү болды. Балдар мешкелеп бардылар. Удабай күкүрт башталды. Јалкын јалт этти. Тенери күркүреди. Ургун јаш јаады. Балдар јапашта отурдылар.

Јаш өтти. Балдар јапаштан чыктылар. Тенериде солоңы бар эмтир. Балдар сүүндилер.

тап-чы

ке-реп

чап-тык

эп-тү

топ-чы

ке-рек

чак-пын

эп-чил

Пионерлер.

Паша ла Чейнеш – пионерлер. Олор кичеенип үрендилер. Экүлези ап-ару, чеп-чек жүрет.

Школдо балдар эптү, нак болдылар. Көп балдар пионерлер болорго кичеенет.

Школыбыста пионерлер көптөп јат.

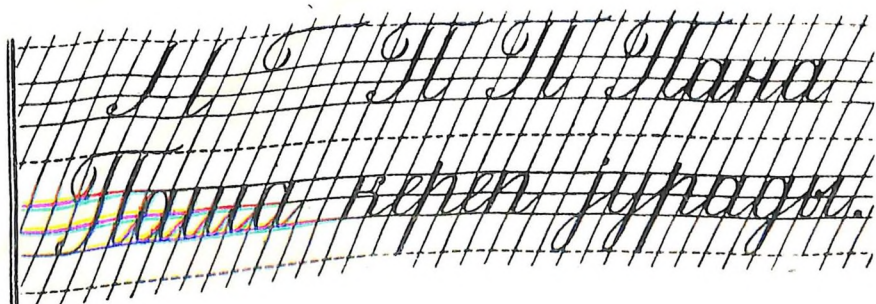
ја . аш
те . киш

кү .
ка .

. ө -түк
кө . -тө

теп
кеп

П
П

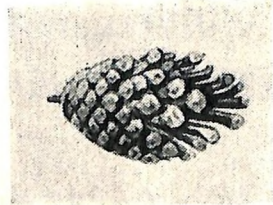
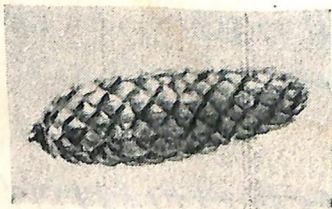
Пионерлер болушты.

Пионерлер жайгыда жаан улуска көп болуш жетирди. Олор огородто, жалаңда иштедилер. Огородтын от өлөңдөрүн жулуп салдылар. Өлөң жуурга болуштылар. Агаштын чочогойлорун жуудылар. Карагайдын ла чибинин чочогойлорун көп жууп алдылар.

Чочогойлор.

Чиби өскөн. Чибиде чочогойлор бар. Бу чибинин чочогойы.

Карагай өскөн. Карагайда чочогойлор. Бу карагайдын чочогойы.

Е

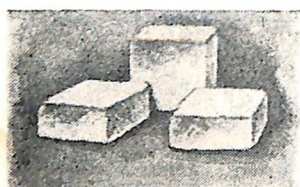
Е

Х х

кол-хоз	хор	па-ро-ход	хло-пок
кол-хоз-тор	са-хар	па-ро-ход-тор	хло-пок-тон

Бисте сахар бар. Сахар ак
өндү, тату болот. Бис чайды
сахарлу ичип жадыбыс.

Бистин колхоз.

Бис Калининнин адыла адалган колхозто жадырыс. Колхозто улус көп, жер элбек. Бистин колхоз бай. Жаан сад бар. Уйлар, койлор ло аттар көп. Үренчиктер жаңы школдо үренет. Школдо интернат бар. Ондо үренчиктер жадат. Колхозто эмди жаңы клуб тудулган.

Х	А	А	С	С	Х	Х	А	А	Х	Х					
х	Б	и	с	т	и	н	к	о	л	х	о	з	б	а	й

кол-хоз-ко	са-хар	За-хар	Ха-ри-тон
кол-хоз-то	са-хар-лу	За-хар-да	Ха-ри-тон-до

Јангы тура.

Бу јангы тура. Ол бийик, бийик.

Бу тура үч этаж.

Бу туранын јанында агаштар өзүп јат. Олор-дын ортозында жүзүн-јүүр чечектер.

Чечектерди Захар, Харитон ло Паша отур-гускан. Захар экинчи этајта јадыры. Харитон үчүнчи этајта. Захардын ла Харитоннын ада-лары колхозто иштеп јат.

са- . ар

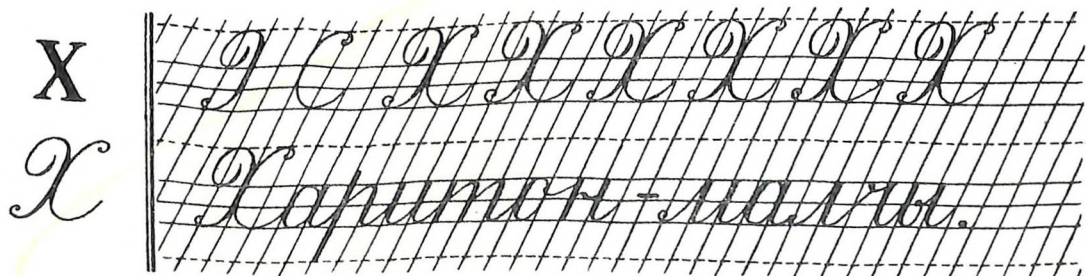
кол- . оз

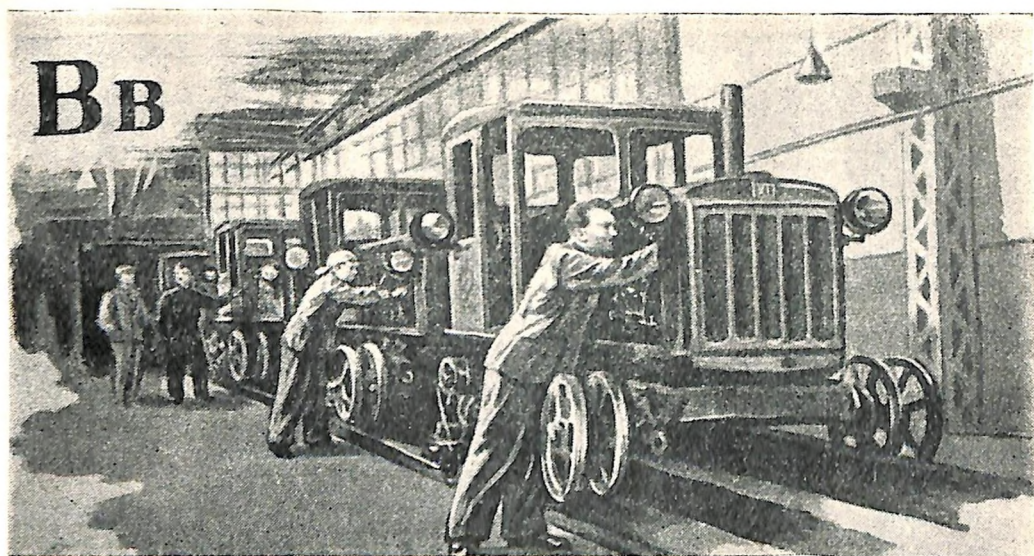
За- . ар

са- . ар-лу

кол- . оз-чы

За- . ар-да

за-вод	сов-хоз	Вол-га	ва-гон
за-вод-тор	сов-хоз-тор	Во-ва	ва-гон-дор

Завод.

Эртен тура күүлеген табыш угулды. Ишмекчилер заводко барды. Завод тракторлор эдип жат.

Бистин звено.

Бистин школдо пионерлер көп. Пионерлер звенолорго бөлүнгөн. Бистин звенодо он пионер.

Бистин вожатый Миша. Бис ончобыс жакшы үренип жадыбыс.

В

выс-тав-ка

выс-тав-ка-га

во-жа-тый

во-жа-тый-лар

зве-но

зве-но-лор

Бистинг Төрөлис.

Бисте заводтор көп. Заводтордо машиналар бар.

Бисте колхозтор бар. Колхозтордо кыралар, өлөң чабар жерлер, садтар көп.

Колхозтордо уур иштерди машиналар бүдүрет.

Jaан сууларла, каналдарла пароходтор жүрет.

Бистинг албаты амыр-энчү учун тартыжат.

Бистинг Төрөлис жакшы!

В | У | О | О | а | а | В | В | Вова
 В | Вова | врачка | барды.

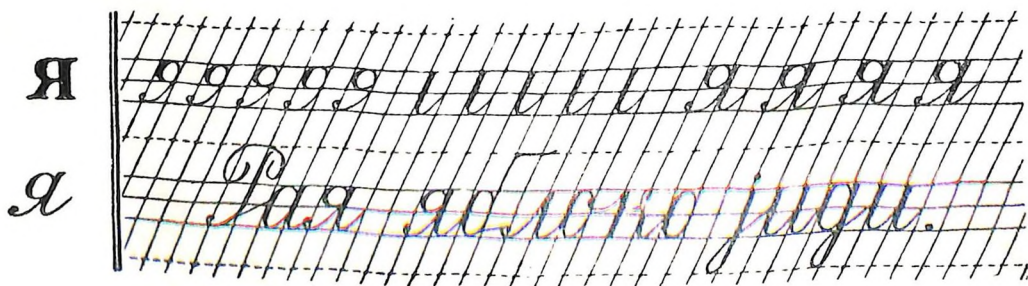

Я-ша	я-бло-ко	Зо-я	я-бло-ня	Ма-ня
яс-ля	я-бло-ко-лор	Ра-я	я-бло-ня-лар	ды-ня

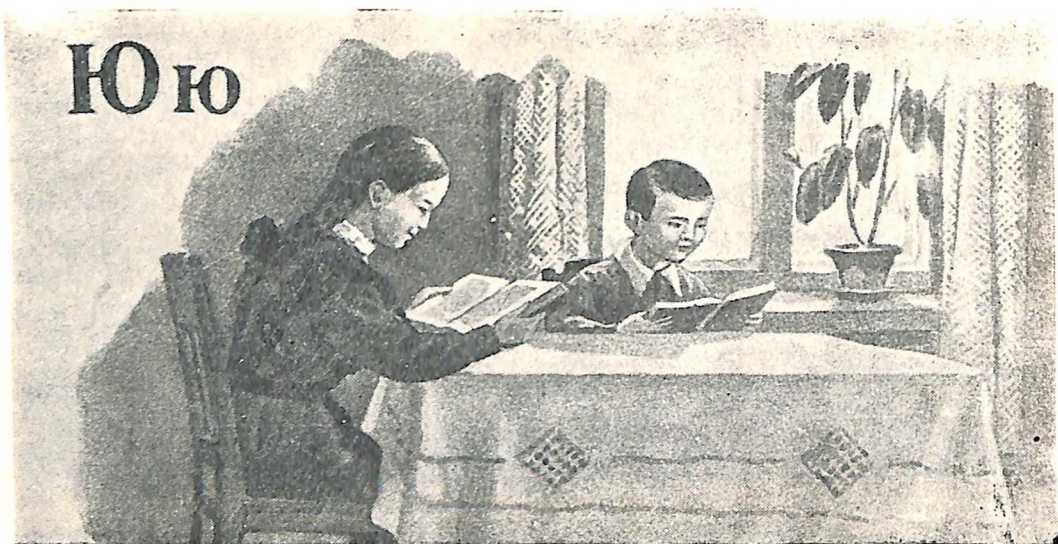
Яша, Зоя ла Рая яблонялар отургустылар. Зоя ла Рая яблоняларды экелип турган. Яша оларды отургускан, сугарган.

Митя, Витя, Костя, Аня ла Жайкаш мячик ойнодылар. Олардо жаңы мячик бар. Олар мячикти јилбиркеп ойноды. Ончолоры сүреен сүүндилер.

Ю ю

Ю-ра ла Ю-ля кычырып жат.

Ю-ра		— Ю-ра, жура!		— Ю-ля, кычыр!
Ю-ля		— Мен журап жадым.		— Мен кычырдым.

Юра ла Юля.

Юра ла Юля урок
үренди. Кичинек Коля
ойноды.

Балдар урокторун
үренип алды.

Юра столго отурды.

Ол киске ле текечек
керегинде үлгер кы-
чырды. Юля ла Коля
ол үлгерди укты.

Чалкан.

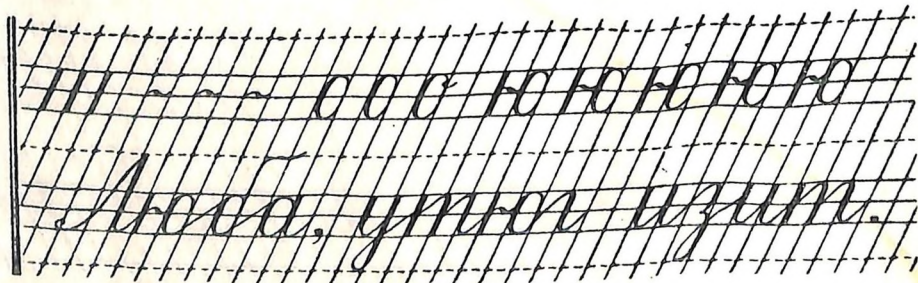
Жас келди.

Балдар огородто иш-
теди. Люба ла Нюра
чалкан отургускан. Чал-
канды олор одогон.
Чалкан жаан өскөн.

Күскиде олор чал-
канды жунадып алган.

Ю

ю

Ю-ра	у-тюг		крю-чок
Ню-ра	у-тюг-тар		крю-чок-тор

Баарчыктар учуп келди.

Март келди. Юра ла Митя баарчыкка уйа жазады. Оны тураныг жанында агашка илип койды.

Бир катап озор школдон келдилер. Көрзө, уйаныг үстүнде баарчык кожондоп отуры. Уйаныг ичинен база бир баарчык көрүнди. Юра ла Митя сүүндилер.

Баарчыктар ол уйда узак жаттылар. Баарчыктын балдары жаанадылар. Озор уча бердилер.

Т а б ы ш к а к.

Колы да жок, малтазы да жок,
жангы тура тургузып алды.

Ю .. Лю .. Ню .. Ми ..

Ю | Ю Ю Ю Ю Ю Ю Ю
Ю | Юра Юля Юра

ёж	ёл-ка	лёт-чик	Лю-ба
ёж-тор	свёк-ла	лёт-чик-тер	Ню-ра

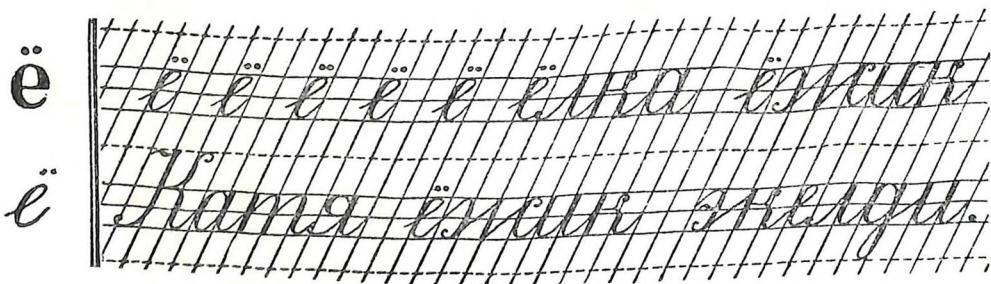
Ёж.

Катя школго ёж экелди. Ол оны чиби агаштын төзинен тапкан. Ёж школдо столдын алдында јаткан. Балдар оны яблоколо, калашла, сүтле азырады. Ёж олардон јалтанбай, классламантап јүретен.

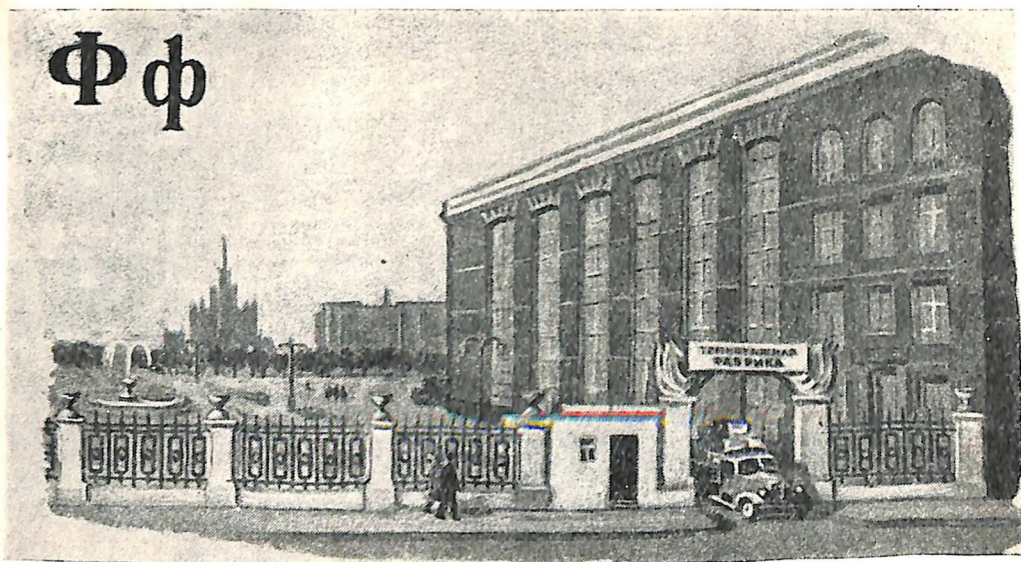
Ёж школдо бир канча күн јаткан. Онон балдар оны ойто агаш ортозына апарган. Јайымга божодып ийгендер.

Табышкак.

Чиби агаштын төзинде
тегенектү баштык јадыры.

Ф ф

шарф
флаг
флаг-тар

туф-ля
шо-фёр
коф-та

фер-ма
фут-бол
фон-тан

те-ле-фон
па-те-фон
фаб-ри-ка

Фабрика.

Маня Фёдорова фабрикада иштеп жат. Фабрикада ишмекчилер көп. Олор жылу кийимдер түүп жадылар. Маня Фёдорова жараш шарфтар, Соня Фомина кофталар түүп жат. Маня Фёдорова түрген ле жакшы иштеп жат. Ол жакшы ижи учун орден алды.

Кийим: кофта, шарф, фуфайка.

Өдүк: туфля, калош, сапог, пыйма.

Ф

ф

Ферма.

Бистинг колхозто ферма бар. Фермада уйлар ла койлор көп. Феня—эн артык уй саачы. Ол уйлар азырап ла саап јат.

Бистинг уйлар көп сүт берет.

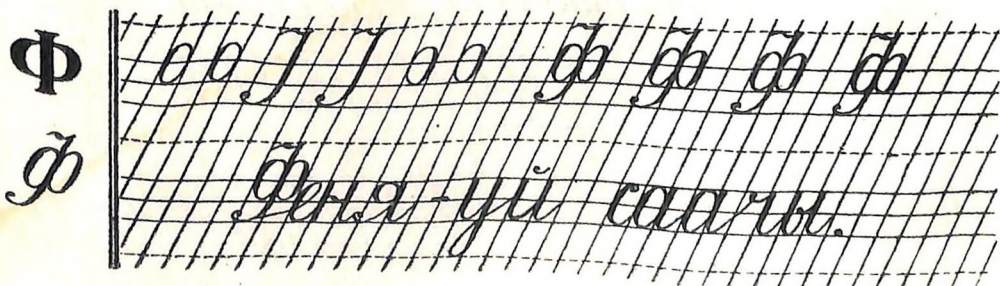
Зоя јенем бозулар азырайт. Таня эјем курагандар азырайт. Федя ла Женя ологро болујат.

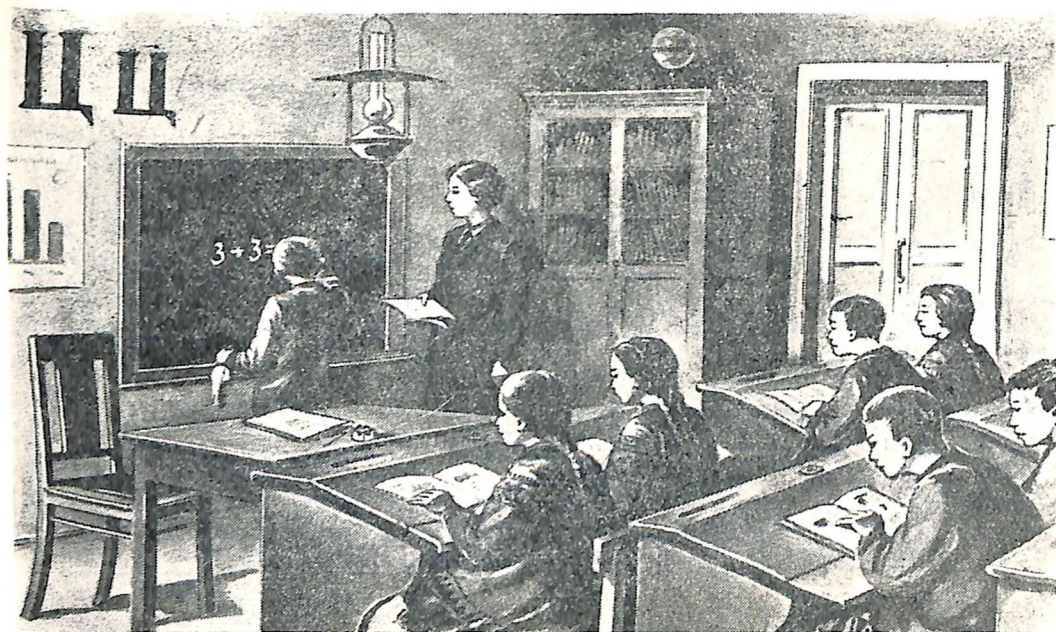
Азыранты тындулар: уй, кой, ат, эчки.

Т а б ы ш к а к т а р .

Айры агашка кар јукпас.

Сууга кирзе—мун, суудан чыкса—бир.

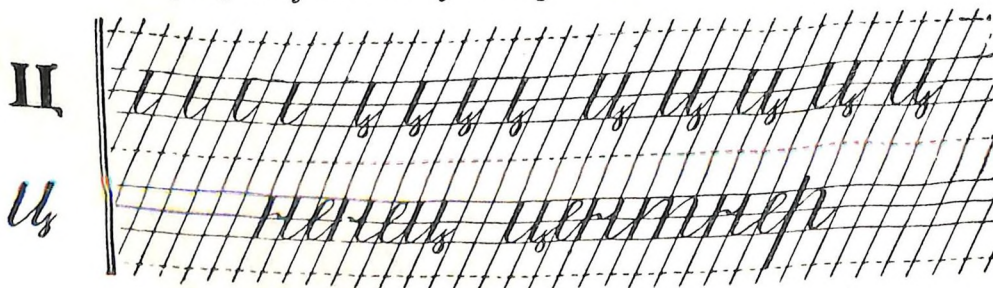
не-нец	цент-нер	кон-церт
цин-га	це-мент	дис-цип-ли-на
цы-ган	цирк	де-ле-га-ция

Ненецтер үренип жат.

Ненец албаты ыраак түндүкте журтап жат. Совет жагнап озо олордо бир де школ жок болгон. Улус бичик билбейтен. Эмди ненецтерде радио бар. Олор концерт тургузат. Ненецтер эмди бийик үредүлү школдордо үренет.

Кеп сөстөр.

Жаңыны жазап кий, эскини эптеп кий.
Агын сууны күрле кечер,
ас улус жөплө женер.

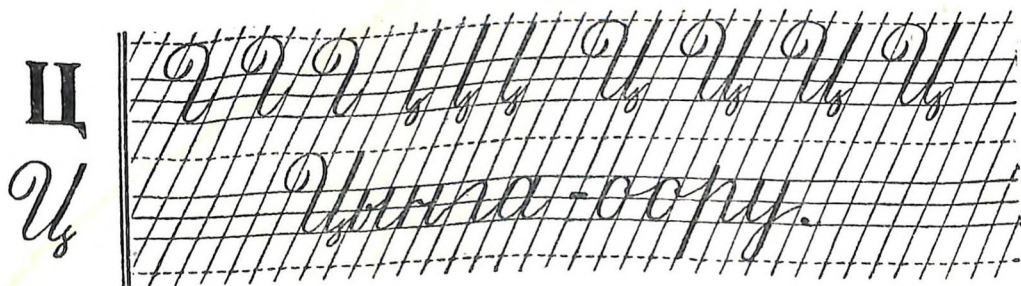

гран	стра-ни-ца	це-мент	цех
гран-да-гы	стра-ни-ца-лар	цифра	цех-тер

Грандагы учурал.

Бу учурал граннаг ыраак жок болгон. Федя Казанцев деп пионер агаш ортозында мешкелеп жүрген. Ого солун кижиге көрүндү. Ол Федяга конфет берди, оного городко баратан жолду сурады. Ол кижиге шпион деп, Федя билип ийди. Уулчак ого заставага баратан жолду көргүзүп берди.

Заставада бистинг жуучылдар болгон. Шпион Федянын көргүскен жолула заставага келди. Оны ондо тудуп алдылар.

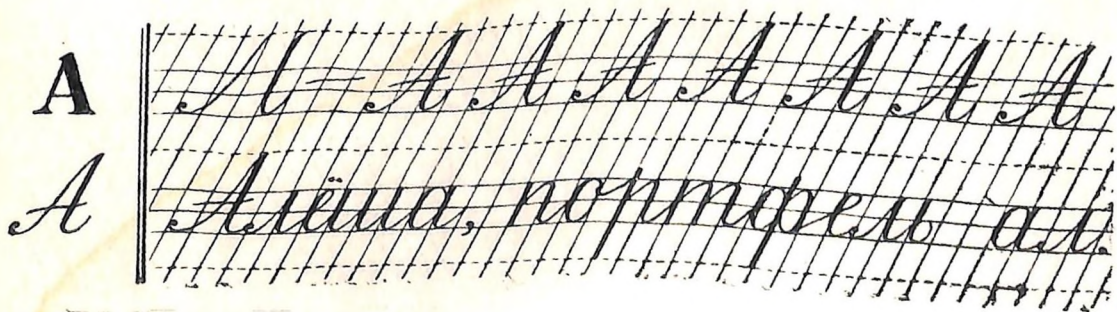

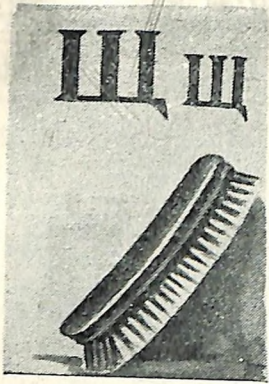

Кремльдин чолмондоры.

Кремльдин чолмондоры үстүсте күйет,
кажы ла јерге јаркыны једет!
Јакшынак Төрөл бар балдарда,
онон артыгы јок кайда да!

Бойынын јолынаг кыйа баспаган
ат-нерелү албатыга мак!
Суудан, оттон јалтанбаган—
онын баатыр черүзине мак!

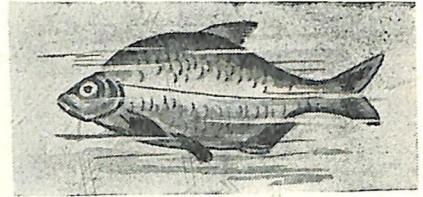

щёт-ка

плащ

лещ

плащ

плащ-ту

Щер-ба-ков

щёт-ка

щёт-ка-ла

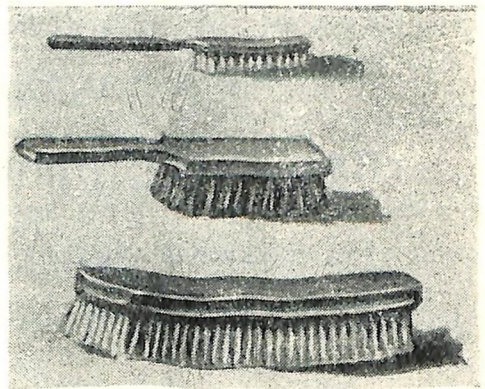
Ще-ти-нин

Щёткалар.

Бу щёткала тиш арчыыр.

Бу щёткала өдүк арчыыр.

Бу щёткала кийим арчыыр.

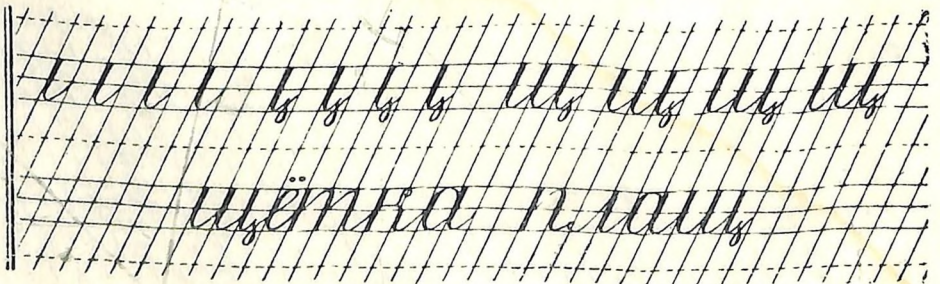

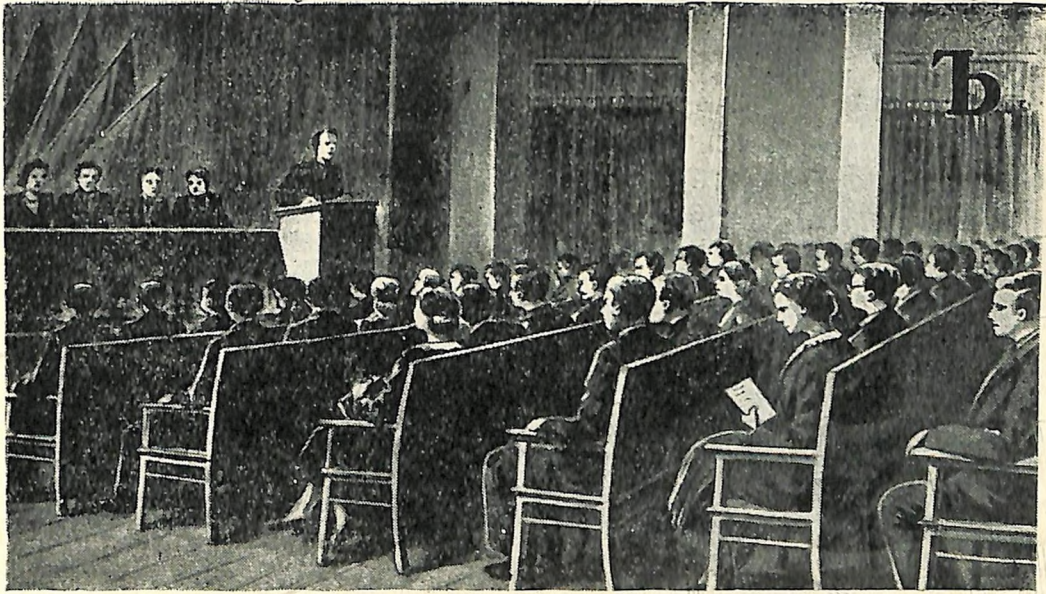
Плащ.

Эңирде жааш жаады. Энем жуунга плащту барды. Плащ жаңы. Ол жаашка өтпөс. Энемде фонарь бар. Фонарьла ол жолун жарыдар.

Щ

щ

Съезд.

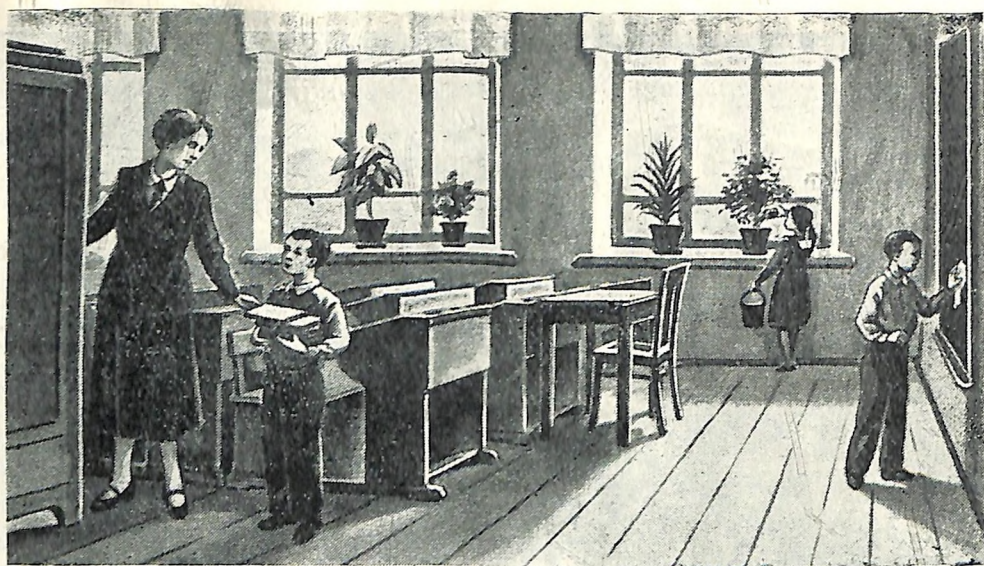
Бистин областта съезд болгон. Ол съездке көп улус јуулган. Менин энем ол съездке барып јүрген. Съезд көп јөптөр чыгарган. Ол јөптөр аайынча бистин областтын колхозторы оног бай болор деп, энем айдып келген.

Кеп сөстөр.

Өмөлү иш өчпөс.

Иштемкейдин колы ус, иштебестин тили ус.

Ъ | ъ ъ ъ ъ ъ ъ подъезд
 ъ | Москвада съезд.

Бистин класс.

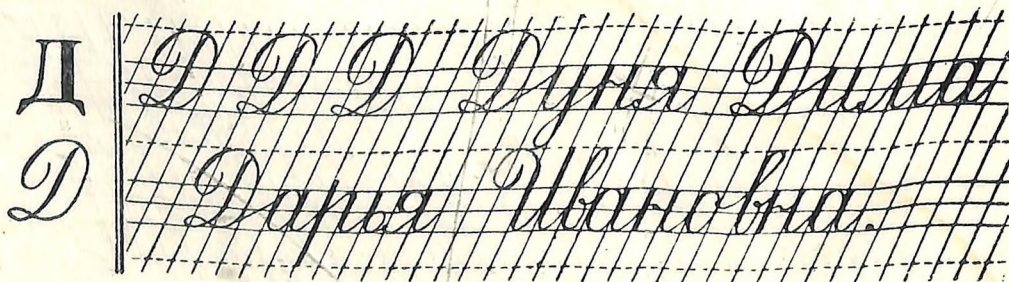
Бис баштапкы класста үренип жадыс. Бистин класс жаан ла жарык. Көзнөктө чечектер бар. Дежурныйлар олорды сугарып турат.

Дежурныйлар.

Петя школдонг жанып келди. Ол кичинек карындажына айтты:

— Вася, мен эртен дежурный! Мен Дарья Ивановнага болужарым. Тетрадьтар жуурум. Уроктор божозо, класстынг ичин жуунадарым.

— Мен айылымда дежурный болорым—деп, Вася айтты. — Мен энеме болужарым. Ойногон немелеримди бойым жуунадып саларым.

Жылдын 6йл6ри.

Жылда т6рт 6й: кыш, жас, жай, к6с.

Кышкы айлар:

декабрь,

январь,

февраль.

Жайгы айлар:

июнь,

июль,

август.

Жаскы айлар:

март,

апрель,

май.

К6ски айлар:

сентябрь,

октябрь,

ноябрь.

Ак кар жаады. Суулар тонды. Балдар тошто жынылады. Бу кандый 6й?

Кар кайылды. 6л6н жажарып чыкты. Жылу к6ндер башталды. К6н узады. Бу кандый 6й?

К6н из6 тийет. 6л6н жаан 6з6п келди. Жалаңдарда аш бышты. Бу кандый 6й?

Агаштын б6ри саргарды. Куштар т6шт6к жаар учарга белетенди. Жаашту к6ндер к6пт6ди. Бу кандый 6й?

Т а б ы ш к а к т а р .

Кырды кызыл т6лк6 ажа берди.
Тошто буудай т6г6лип калтыр.

*Орооньста жаан стройкалар
т6ркен б6д6п жат.*

Азбука.

Аа	<i>Аа</i>	Öö	<i>Ööö</i>
Бб	<i>Бб</i>	Пп	<i>Пп</i>
Вв	<i>Ввв</i>	Рр	<i>Рр</i>
Гг	<i>Гг</i>	Сс	<i>Сс</i>
Дд	<i>Дд</i>	Тт	<i>Тт</i>
Јј	<i>Јј</i>	Уу	<i>Уу</i>
Ее	<i>Ее</i>	Ўў	<i>Ўў</i>
Ёё	<i>Ёё</i>	Фф	<i>Фф</i>
Жж	<i>Жж</i>	Хх	<i>Хх</i>
Зз	<i>Зз</i>	Цц	<i>Цц</i>
Ии	<i>Ии</i>	Чч	<i>Чч</i>
й	<i>й</i>	Шш	<i>Шш</i>
Кк	<i>Кк</i>	Щщ	<i>Щщ</i>
Лл	<i>Лл</i>	ъ	<i>ъ</i>
Мм	<i>Мм</i>	Ыы	<i>Ыы</i>
Нн	<i>Нн</i>	ь	<i>ь</i>
Нн	<i>Нн</i>	Ээ	<i>Ээ</i>
Оо	<i>Ооо</i>	Юю	<i>Ююю</i>
		Яя	<i>Яя</i>

Күс.

Күс келди. Күн кыскарды. Агаштын бүри саргарып калды. Куштар жылу жерге уча берди.

Бис агаш аразына бардыс. Ондо тийингат көп эмтир. Тийингат тердис. Агаштын саргарып калган бүрин жуудыс. Ол бүрди кургадып алдыс.

Школдо.

Школдо балдар
нак жүргүлейт:
кожо ойнойт,
кожо иштегилейт.

Кычырарга, бичиирге
бис үренедис.
Jaан улуска кийининде
болужыс жетирерис.

Балдар урокто... | ойноп жат.
Балдар переменада... | үренип жат.

Чындык нөкөр.

Айдар, Миша ла Коля—нөкөрлөр. Олор жангыс класста үренип турулар. Үредүчи үренчиктерге бодолго берди. Айдар оны бүдүрүп болбоды. Айдарга нөкөрлөри келди.

— Менин бодогоным чын. Оны сен бичип ал — деп, Миша айтты.

— Айдар, сен онын бодогонын бичибе, мен сеге жартап берейин. Сен бойың да бодоп саларың — деп, Коля айтты.

Бу куучында чындык нөкөр деп, слер кемди айдарыгар? Ненин учун?

Менин нөкөрүм.

Эртечи менин нөкөрүм. Ол жети жашту. Мен база жети жашту. Бис экү кожо үренип жадыс. Бир партада отурыс. Урокты кожо белетейдис. Эртечиде чана бар. Менде база чана бар. Кожо жыгылап, ойноп жүредис. Бис экүге кожо жүрерге сүрекей жакшы.

К е п с ө с.

Чечен мылтык жаспас,
чындык нөкөр таштабас.

Кышында керектү неме... | кармак ла мячик.
Жайында керектү неме... | чана ла чаналаш.

Бистинг сад.

Бис школдын јанына кайындар, јойгондор отургустыбыс. База яблонялар, јилектү агаштар ла тожула отургустыбыс. Эмди бисте сад бар. Садта яблонялар өзөт. Јилек ле тожула көп бүдет. Бис садта иштеерге сүүп јадыбыс.

Сурак: Слердинг школдо сад бар ба? Садты кичееп, коруп туругар бар?

Уйуктаар алдында будынды јун. Орунга прос- тыня јайып уйукта. Мылчада јунун. Кийиминг- ди ару-чек тут. Ару-чек јүр, су-кадык болорын.

Ару-чек жүрери.

Чүрмеш балдарына бичик берди. Балдар ол бичикти кычырды. Ондо мынайда бичилген:

„Туранын ичин ару тут.

Эртен тура колы-жүзинди самындап јун.

Курсак ичер алдында колыңды база јунуп тур. Ару-чек жүрерге кичеен!“

Јаш.

Бу керек јайгыда болгон. Балдар јилектеп барган. Агаш аразында кызылгат тергендер. Кенетийин тың салкын сокты. Кара булуттар күнди бүркеп ийди. Јалкын јалт этти. Кушкаштар табыштанбай барды. Тенери күркүреди. Јанмыр урула берди. Балдар агаштын төзине јажындылар. Јаш токтой берди. Булуттар эмештен таркады. Кушкаштар кожондожо бердилер.

Јуруктар.

Бис јурук јурадыбыс. Мендеш кас јурады. Упай турна јурады. Мен куш јурадым. Јуруктар сүрекей јараш болды.

Бу јуруктарды јурагар. Јуруктардын алдына куштардын аттарын бичип алыгар.

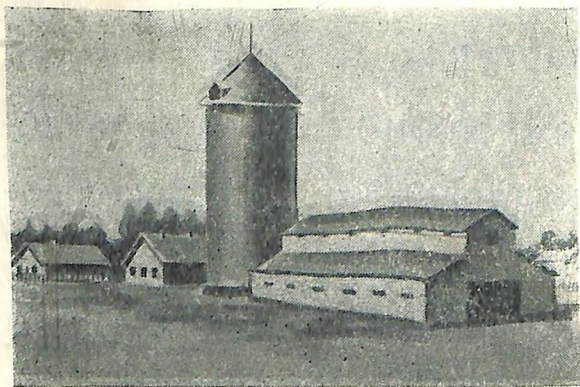
Эртен тура.

Мен ойгонып келдим. Көзнөктөн күннинг чогы тийип турды. Радио јараш кожон кожондоды. Мен төжөктөн туруп келдим. Көзнөктин форточказын ачтым. Туранын ичине ару кей сокты. Физкультура эттим. Колымды, јүзимди самындап јундым. Онын кийининде ажандым. Адам ла энем ишке барды. Мен айылда арттым.

Ырысту жүрүм.

Азыраган малыбыс арбын болды,
ак жалаңга толо берди.
Ырысту жүрүмдү бис болдыбыс,
ак-жарыкты эмди көрдибис.

Силос эдери.

Колхозтын малы
элбек. Колхоз ашты
көп салат. Азырал-
ды да элбек беле-
тейт.

Колхоз машина экелди. Ол машиналә си-
лоско өлөн кести.

Силос малга тузалу, ток азырал.

Александр Сергеевич Пушкин — улу орус поэт.

Пушкин жакшы чөрчөктөр лө үлгерлер көп бичиген.

Пушкин орус чөрчөктөрдү ле орус кожондорды сүрекей сүүген.

Ол бойынын төрөлин база сүүген.

Кайкамчылу тийин.

Жараш өргөниң јанында,
шил тураның ичинде,
јайтаң чибиниң төзинде
азыранты тийин отурат.
Жаражы оның кандый!
Шулмузы оның кандый!

Коолодо кожондойт,
кузук чертип соодойт,
алтын сайлу кузуктан
мөңүн эмил кодорот...

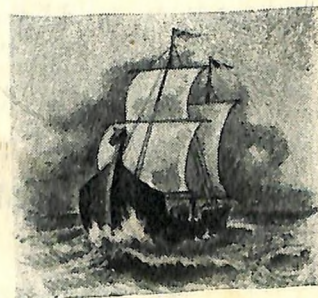
Александр Сергеевич Пушкин.

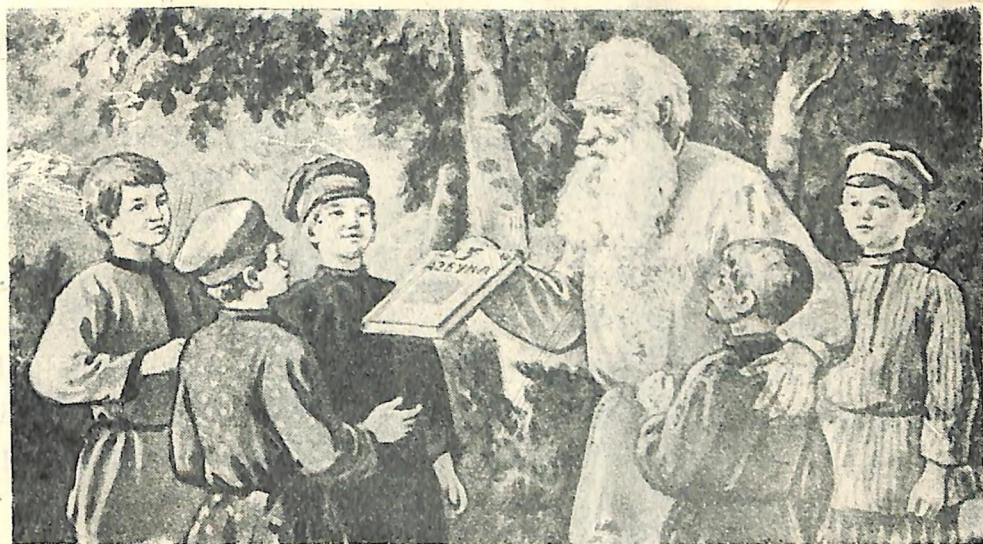

Чанагына ийдин отургузып,
бойын атка бодонып,
уулчак ойноп жүгүрди.
Сабары соокко тоңордо,
баштактын колы сыстады.
Тонгонына каткыарда,
көзнөктөн энези кезетти.

Кереп.

Бийик ортолыктын жанынча,
жаан городтын жанынча
жайылып калган байканду
кереп өдүп баратты.
Талайдын түрген салкыны
ичкеерледип оны апарат,
керепти токтодып аларга
жараттан пушкалар адат.

Лев Николаевич Толстой—улу орус писатель.
Ол көп жакшы бичиктер бичиген.

Чымалы ла үрен.

Чымалы үрен таап алды. Ол үренди уйазына
апарарга сананды. Же үрен уур болгон. Чымалы
үренди жангыскан апарып болбоды. Ол бойынын
нөкөрлөрүн кычырып алды. Нөкөрлөриле кожо
үренди уйазына апарды.

Ончозынан артык.

Көп улустын ортозында кичинек кызычак
аза берген. Ол ыйлап, бойынын энезин бедиреп
жүрди.

— Сенин энең кандый? — деп, улус кызычактан сурады.

— Менин энем ончозынан артык. Слер билбезигер бе? — деп, кызычак ыйламзырап айтты.

Лев Николаевич Толстой

Күн ле салкын.

Улустын кийимин кем озо уштудар деп, күн ле салкын блаашты.

Салкын кижинин кийимин чечкедий эдип сокты. Кижинин бөрүгин ушта согуп, тонынын өмүрин кайра согуп турды. Кижинин дезе бөрүгин там кептей кийди. Өмүрин тыгыда өмүрленип алды.

Салкын кижинин кийимин чечип болбоды.

Күн ченешти. Күн чогуун изидип ле келерде, кижинин өмүрин кайра ачты, бөрүгин өрө көдүрди. Күн оноң тың изидерде, кижинин бөрүк-тонын чечип таштады.

Чымалы ла күүле.

Чымалы суу ичерге жорголоп келген. Суунун толкузы жаратка келип тийди. Чымалыны арай ла агызып апарбады. Күүле кичинек чыбык тиштенип алган апараткан. Ол чымалынын агып баратканын көрүп ийди. Апараткан чыбыгын чымалыга чачып берди. Чымалы ол чыбыкка отуруп алала, жеткерден айрылды.

Бир катап анчы күүле тударга сетка тартып койгон. Күүле ол сеткага оролып калды. Чымалы анчыны будынан тиштеп ийди. Анчы сетказын салып ийерде, күүле уча берди.

Жаанак ла онын балазынын балазы.

Жаанактын балазынын балазы кичинек болгон, жаантайын уйуктап жадатан. Жаанак бойы калаш быжыратан, пол жалмайтан, балазынын балазын жунатан, ого кийим көктөйтөн.

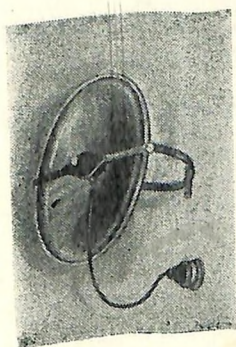
Соңында жаанак карый берди, жаантайын печкенин үстүндө жадып уйуктаар болды. Балазынын балазы калаш быжырды, пол жунды, жаанактын жунуп, ого кийим көктөөр болды.

Павел Васильевич Кучияк — алтай албаты-нын поэди.

Кучияк көп үлгерлер ле куучындар бичиген. Онын бичиген үлгерлерин ле куучындарын бис кычырарыс. Ол бойынын төрөлин сүүген.

Радио кожонгы.

Бийик тууларды ажыра бийелеп келген сен эдинг, салкын-булутты өткүре солун куучындар экелдинг.

Икилимнинг коо үнин кобы-жиктерге апарзанг. Кожондоп айткан сөзимди колхозторго жетирзенг.

Павел Васильевич Кучияк

Николай Улагашевич Улагашев.

Боро кушкаш.

Мынаң озо Алтайда бир боро кушкаш журтаган. Ол бир катап көбөлөкти тудуп жиирге сананган. Көбөлөк тегенектин алдына жажынды. Боро кушкаш ол ок тегенекке отурып алды. Тегенек боро кушкаштын ичин кадап ийди. Боро кушкаш койды тегенек жиирге айбылады. Кой барбады.

Боро кушкаш жарбынды, бөрүгө учуп келди. Бөрү койды жиирге барбады. Боро кушкаш анчыга учуп келди. Анчы жаазын колына алды, бөрүни адып ийди. Көксинде согонду бөрү койды жиирге барды. Кой оноң коркуйла, барып тегенекти жиди.

— Ондый керек сеге, кулугур тегенек! Боро кушкаштын ичин не кадаган эдинг.

Чалкан.

Карыган өбөгөн тату чалкан отургусты. Чалкан сүрекей жаан бүтти. Өбөгөн чалканды жулуп болбоды.

Өбөгөн карыган эмегенин кычырып алды. Олор экү чалканды тартты-тартты, жулуп болбоды.

Эмеген балазынын кызычагын кычырып алды. Олор чалканды үчүлөп тартты-тартты, жулуп болбоды.

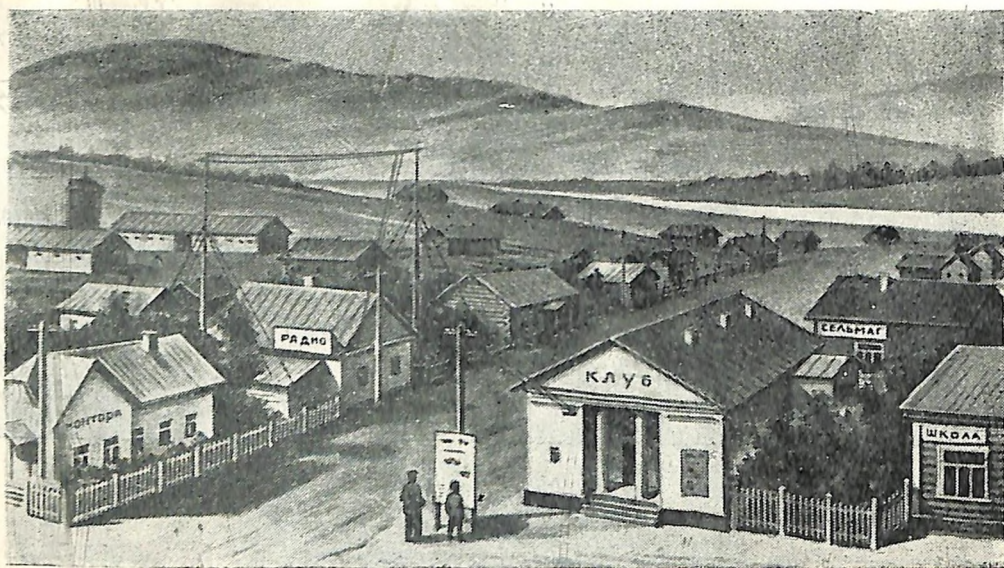
Кызычак Жучка деп ийдин кычырып алды. Олор төртү чалканды тартты-тартты, жулуп болбоды.

Жучка Машка деп кискени кычырып алды. Олор бежү чалканды тартты-тартты, жулуп болбоды.

Машка чычканды кычырып экелди. Чычкан кискеден тудунды, кiske ийттен, ийт кызычактан, кызычак жааназынан, жаанак өбөгөннинен, өбөгөн чалканнан тутты. Олор чалканды тартты-тартты, жула тарткылап алды.

Т а б ы ш к а к.

Кызыл торко тонду, кычкыл-тату амтанду.

Бистинг колхоз.

Үч колхоз биригип, бир колхоз болды. Эмди бистинг колхоз жаан. Јери де элбек. Ашты да көп салып јат. Малы, кужы да көп

Колхозчылар жаан, ару тураларда јадар болды. Колхозто клуб, клубта радиоприёмник бар. Колхозчылардын балдары школдо үренип јат. Колхозчылар аргалу ла ырысту јүрүмге јединип алды.

Сурак: Слердин колхозто клуб бар ба? Радио бар ба?

Ончозы бистинг.

Кыралап аш саладыс,
куйак темир согодыс,
одуратан таш көмүрди
јер алдынаң казадыс.
Быжып калган аш,
казып алган көмүр таш.
јуртап јаткан јерибис —
ончозы бистинг јөөжөбис!

Пөтүк ле ийт.

Карыган өбөгөндө лө эмегенде пөтүк ле ийт бар болгон.

Бир катап ийт пөтүкке айтты:

— Петя, агаш аразына барып, соодоп келели.

Экү агаш аразына жүре бердилер. Олор ондо кере түжине базып жүрдилер. Бозом кире берди. Олор төзи көңдөй жоон агаш таап алдылар. Пөтүк учуп чыгып, агаштын будагына отуруп алды. Ийт дезе агаштын көңдөйине кирип алды. Уйуктай бердилер.

Тан алдында пөтүк:

— Ку-ка-ре-ку! — деп тыг кыйгырып ийди.

Пөтүктин кыйгызын түлкү угуп ийди.

Ол агаштын жанына келеле, пөтүкти бойына кычырды:

— Меге айылдап баралы.

— Жакшы! Же менин нөкөрим бар. Ол бу агаштын көңдөйинде—деп, пөтүк айтты.

Түлкү агаштын көңдөйине келди. Ол орто ийт түлкүни тумчугынан тудуп алды.

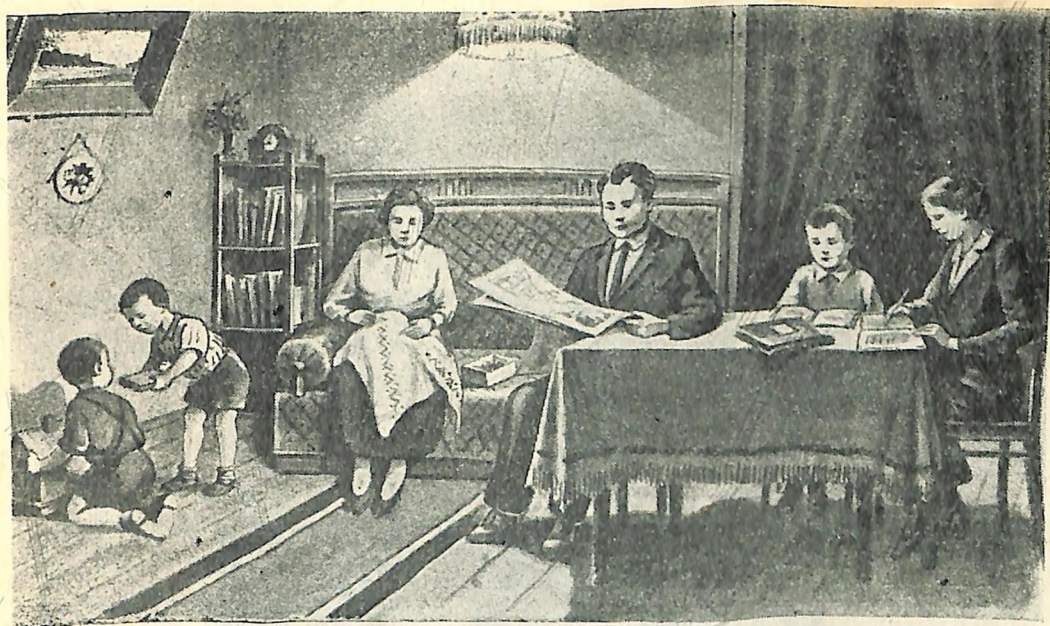
Кыш.

Озочыл ла Петя чаналу жыгылап бардылар. Жучка деп ийт олорло кожо болды. Уулчактар кырды төмөн жыгылады. Озочыл, жыгылап барадала, жыгылды. Онын бөрүги чачылган. Петя, онын жанына келеле, каткырды. Жучка жаңыландыра үрүп турды. Озочыл турала, кийиминдеги карды кактады.

Балдарга кышкыда жакшы.

Кышкы ойын.

Мөнгүн карлу кыш болды.
Күннинг чогы астады.
Балдар чанашты алды,
тумчуктары кызарганча тонгулады.
Тапту жакшы ойын дежип,
тап эдип жыгыладылар.
Терстен соок жыбар келерде,
тескеерлеп айылына жандылар.

Бистин билебис.

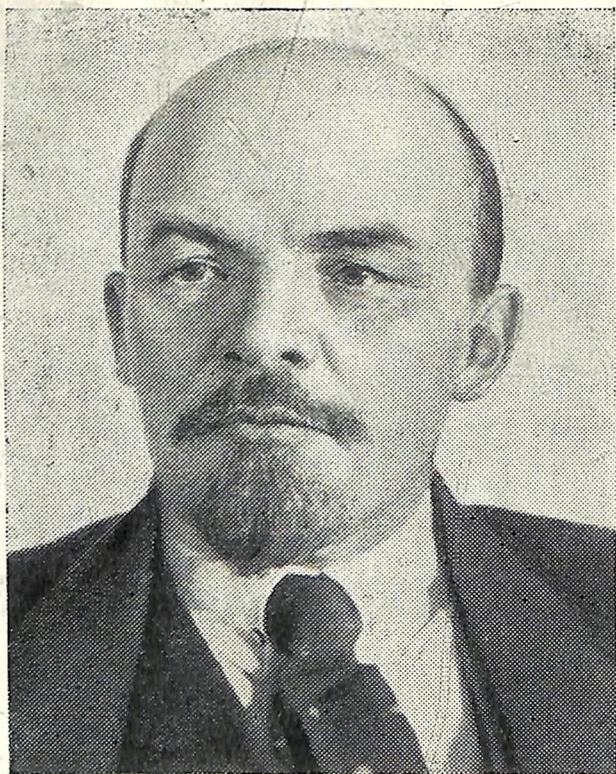
Бистин билебис јаан. Адам колхозто мал ижинде иштеп јат. Агам Советский Черүде. Энем кастар азырайт. Эјем — үредүчи. Кичинек карындаштарым Серёжа ла Мундус балдардын садына жүрет. Мен школдо үренип јадым.

Бистин билебис сүрекей нак, јөптү журтайт.

Москва.

Мен Москвада болгом. Москва—тös город. Онын оромдоры түс ле јалбак. Москвада Кремль бар. Кремльдин башняларынын үстүнде чолмондор. Кремльде бистин башчыларыс иштеп јат.

Москва кандый јараш! Ол городты бастыра улус сүүп јат.

Владимир Ильич Ленин.

Владимир Ильич Ленин—бастыра ишкүчиле жаткан албатылардын башчызы, үредүчизи ле нөкөри. Ленинди жер үстүндө жаткан бастыра албатылар билер. Иштеп турган кажы ла кижиге жакшы жатсын деп, Ленин күүнзеген.

Ленин балдарды сүүген. Ол бастыра балдар бичикке үрензин деп күүнзеген.

Ленин жада калды, же онын баштаган улу кереги тирү.

Бистинг Ленин.

Ленин өлбөгөн, Ленин тирү:
онын кереги качан да өлбөс!
Лениннин ады бистинг жүрегисте!
Лениннин маанызы бистинг колыста!

Школдо ёлка болгоны.

Бистин школдо ёлка болды. Энгирде чибиде жүзүн-жүүр өндү лампочкалар кўйди.

Музыка ойноды. Балдар, колдорынан тудужып алып, чибини эбиреде бийеледи.

Кенетийин Соок-Таадак ла Снегурочка кирип келди. Сырга Снегурочка болгонын балдар билип ийдилер. Соок-Таадак кем болгонын балдар узак танып болбодылар.

Мария Алексеевна Барантаева, Капитон Андреевич Бедреев.
Букварь (на алтайском языке).

Редактор *Е. Г. Мултуева.* Технический редактор *М. И. Тихтиевков.*
Художественный редактор *В. А. Буглак.*

Корректоры *М. Макошева* и *А. Боконюкова.*

Сдано в набор 13/III-1957 г. Подписано к печати 18/VII-1957 г. Формат 70×108^{1/16}.
Объем 6,6 п. л. (Уч.-изд. л. 9,5). Тираж 3000 экз. Заказ № 57.
Цена без переплета 1 руб. 70 коп. Переплет 50 коп.

Горно-Алтайское книжное издательство.
Типография 15. г. Горно-Алтайск, проспект Сталина, 17.

БААЗЫ 2 САЛК. 20 АКЧА
ЦЕНА РУБ. КОП.

М. А. Барантаева,
К. А. Бедреев.

БУКВАРЬ

На алтайском языке.

ГОРНО-АЛТАЙСК
1957